

De uitbreiding van Prins Maurits' krijgsmacht vóór den aanvang van den veldtocht van 1599¹⁾. Organisatie van het brugwezen en van den trein,

DOOR

W. E. VAN DAM VAN ISSELT,

Majoor van den Generalen Staf.

Reeds op 1 Jan. 1599 besloten de St. G. om met den Prins te overleggen, hoeveel compagnieën voetknechten en ruiters men hier te lande, ook in Engeland, Frankrijk en Duitschland voor den komenden veldtocht zou aanwerven, en tot welke sterkte; tevens zouden dan de bezoldigingen worden geregeld.

Verscheidene Heeren uit de St. G. werden tot dat overleg gecommiteerd, waarvan de uitkomsten reeds in een secrete res. der St. G. van 2 Jan. werden vastgelegd. Nopens de ruitery werd bepaald, dat alle compagnieën, ook de vaan van den Prins onder den Heer van Risoor²⁾, een sterkte zouden krijgen van 100 kurassiers en 25 bidets³⁾, terwijl de order van het Land op de wapening en de monture strikt in acht genomen worden zou. De Heer Vere, Sidnery (Sidney?) en de ritmeester Parquet zouden ieder zulk een compagnie leveren. Insgelijks zouden contracten voor het leveren van compagnieën gesloten worden met de gewezen ritmeesters Huchtenbroek, Jan Bacx, Godevaert van Balen en de la Sale, ook met den luitenant Cloet van de compagnie van den Graaf van Hohenlohe⁴⁾; ten slotte zou de Prins 4 compagnieën kurassiers in Frankrijk doen lichten, wat echter niet gelukt is⁵⁾.

Wat het voetvolk betreft zouden alle compagnieën door Ridder Vere op 150 man gebracht moeten worden, de compagnie „colonelle” op 200 man Volgens Arend zou het aantal vendels van dit regiment op 26

1) Deze, voor ons bijzonder belangwekkende en leerzame veldtocht, door een onzer eerste strategen op onzen eigen bodem geleid, is door mij behandeld in Krijgswetenschap. 1917/18, blz. 1 tot 101.

2) Lamoraal van der Noot, Heer van Risoirs. Zie ten Raa en de Bas, II, 449.

3) Bidets waren bagagepaarden. Zie ten Raa en de Bas, II, 101.

4) Zie voor deze nieuwe vanen ook ten Raa en de Bas, II, 104. Zooals uit de genealogie der vanen bij ten Raa en de Bas, II, 126 e. v. blijkt, zijn er ten slotte in 1599 negen vanen opgericht (Nos. 28 t/m 36), doch ten deele onder andere commandanten dan de hier genoemde.

5) Vergelijk noot 8) van blz. 425.

bepaald blijven. Hetzelfde besluit werd genomen ten aanzien van het regiment Schotten van kolonel Murray, dat 10 vendels à 150 man ieder tellen zou 1). De „compagnieën van den Lande”, d. w. z. de Nederlandsche compagnieën, zouden ook compleet worden gemaakt op de sterkte, waarop zij op den staat van oorlog voorkwamen 2), terwijl nog 3 compagnieën Zwitsers zouden worden gelicht 3). Voor iederen Zwitser, te Dieppe aangebracht, mocht f 12 worden beloofd. Met den Heer de la Noue 4) zou onderhandeld worden om een regiment Franschen hier te leveren van 2000 man, bestaande uit 13 compagnieën, waarvan de zijne à 200 man, de overige van 150 man. Vandaar keerden onder hem ook 2000 man terug, die de St. G. den Koning van Frankrijk te hulp hadden gezonden 5). Graaf Ernst Casimir van Nassau 6) zou als overste een regiment van 2000 Duitschers mogen doen lichten, in 10 vendels afgedeeld. Een plan der St. G. om door tusschenkomst van den Graaf van Hohenlohe in Duitschland 1000 ruiters te doen lichten is op bezwaren afgestuit en niet doorgegaan 7).

Op 6 Jan. besloten de St. G. om den Prins bij monde van de Heeren van Oldenbarnevelt en Renes ernstig te doen verzoeken om alle genomen besluiten nopens de uitbreiding van onze krijgsmacht snel en met de beste middelen uit te voeren.

Op 1 Febr., toen weer over den staat van oorlog voor 1599 werd beraadslaagd, stelden de St. G. de sterkte voor de uitheemsche „compagnieën colonnellen” vast op 200 koppen, van de „inlantsche colonnellen” op 150 koppen, van de „lieutenanten colonnellen” op 135 koppen; de compagnieën van Zeeland zouden 135 man tellen, alle andere 113 man 8). Volgens de toen opgemaakte plannen dachten de St. G. einde Maart te zullen beschikken over 7000 man Nederlanders, 4000 Engelschen, 2000 Schotten, 2000 Duitschers, 2000 Franschen en bijna 3000

1) Sterkte ontleend aan Arend, 113.

2) Zie hieronder.

3) Bor, 4 en in navolging van hem Arend, 113 vermelden, dat 1000 man, door Koning Hendrik IV van Frankrijk afgedankt, door de St. G. in dienst werden genomen. Vermoedelijk slaat zulks op deze 3 compagnieën, en is het cijfer dus te hoog, vooral, daar er ten slotte slechts 2 aangenomen zijn. Vergelijk blz. 425 e. v.

4) Met hem is einde 1598 onderhandeld over 16 vendels van 150 man en 500 ruiters. Zie de Buzanval, 21.

5) Fruin, 299. De St. G. hadden sedert het Drievoudig Verbond van 1596 tegen Spanje 4000 man troepen in Frankrijk onderhouden tot steun van den Koning (t. a. p. 293) en daarvóór gedurende eenige jaren 2000 man. Zie voor dit Secours naar Frankrijk ook ten Raan de Bas, II. Bijlage VIII.

6) Jongere broeder van Graaf Willem Lodewijk; werd na dezen Stadhouder van Frieland (1620) en sneuvelde in 1632 vóór Roermond.

7) Bor, 26 en verso.

8) In den generalen index op de notulen R. v. St. 1584 tot 1600 vindt men onder het hoofd „militie en militaire zaken” in het voorjaar van 1599, en ook later, tal van commissiën vermeld voor kapiteins over nieuw op te richten Nederlandsche compagnieën voetvolk en ruitery.

ruiters, in totaal bijna 20.000 man, waarmede men, indien alle lichten slaagden, begin April dacht te velde te komen 1). Einde Febr. waren de verwachtingen reeds minder hoog gespannen. Men ondervond overall moeilijkheden: in Frankrijk vreesde men door Spanje van schending der onzijdigheid beschuldigd te worden, indien men de werving openlijk toestond; in Duitschland maakten de Vorsten zelf groote toebereidselen tot het bijeenbrengen van een leger; Koningin Elisabeth was verstoord, dat men haar, op hare aanvraag, niet 2000 man goede troepen teruggezonden had 2) Prins Maurits hoopte toen nog slechts einde Maart een leger van 12 à 13.000 voetknechten en 2500 ruiters in het veld te kunnen brengen, „qui ne sera pas pour faire une grande guerre offensive, mais bien, à ce qu'il m'a dit, pour empêcher l'Amirante de gagner un seul pied de terre sur ce pays” 3). Bij res. van 20 Febr. bepaalden de St. G., dat van de nieuw aangekomen „knechten” (d. w. z. voetvolk) voorloopig zouden worden ondergebracht: de Engelschen, Schotten en Zwitsers in Holland, de Duitschers in Friesland en Groningen, de Franschen (ook de ruiters) in Zeeland en te Bergen op Zoom.

Wat de Fransche troepen betreft, werd krachtens res. der St. G. van 7 Jan. aan den Heer van la Noue verzocht om „continueerende in zyne gewoonelycke affectie tot den welstant ende verzeketheyt van den Staet dezer Landen” een regiment Franschen te willen lichten en naar hier brengen 4). Men wilde aanvankelijk in Frankrijk 2000 man te voet en 5 à 6 kornetten ruiters (18 à 1900 man) lichten 5). Blijkbaar zat men in Frankrijk er eenigszins verlegen mede, dat er, nu men in vrede met Spanje leefde, toch troepen voor de Republiek geworven werden 6). „On peut remontrer l'impossibilité qu'il y a de retenir les François chez eux quand la guerre est chez leurs voisins, que du temps du feu Roy il y a toujours eu par deçà trois ou quatre regiment françois au service du feu Prince d'Orange” 7). Ook de Koning van Schotland stond de werving van troepen voor ons toe 8). Men raadde den Koning van Frankrijk echter al aan, om onze Republiek maar liever ondershands 400.000 kronen te geven en de lichtung niet te gedoogen, welke een nieuwen oorlog met Spanje veroorzaken zou 9). In Juni eischte de Spaansche gezant in Frankrijk zelfs de terugroeping van de Bu-

1) de Buzanval, 84.

2) Zie blz. 429 e. v.

3) de Buzanval, 103 en 132.

4) Zie omtrent dit regiment ook ten Raa en de Bas, II, 164.

5) de Buzanval, 53.

6) Zie voor de Spaansche protesten o. a. Bor, 5.

7) Vergelijk de Buzanval, 113, noot; ook 130.

8) T. a. p. 54 en 59. De Fransche ruiters zijn niet aangekomen, hoewel Prins Maurits dat zeer gaarne had en er hier gebrek aan ruiters bestond. Zie de Buzanval, 101.

9) Aerssen aan de St. G. bij de Buzanval, 90/1.

z a n v a l, hoewel deze bezwoer, „dat hij zich strikt onzijdig gedroeg”, en eerder als „pacificateur” dan als „boutefeu” optrad. De goede verhouding tusschen de St. G. en den Koning van Frankrijk bleef den Spanjaarden echter een doorn in het oog 1).

Voor de werving der Fransche troepen, alsmede voor hun transport en dat der Zwitsers naar de Republiek, bevond zich sedert Jan. 1599 een werfcommies, François Doublet, te Dieppe 2); een andere agent, Antoine de Saily 3), werd uit Calais ook daarheen gezonden. Daar de geheele Vlaamsche kust door onze vloot werd bewaakt 4), was het transport dier troepen over zee vrij veilig. Op 31 Maart kwam bij de St. G. bericht in van de aankomst van de la Noue in Zeeland; de resteerende Fransche compagnieën zouden weldra volgen. de la Noue moest er blijven, totdat het regiment geheel gereed was om dienst te doen. Hij wachtte in Zeeland het „commandement” van de St. G. 5). Den R. v. St. werd nu verzocht de noodige wapens naar Zeeland te zenden; daarna moesten de compagnieën, die compleet waren, naar Holland worden gezonden „volgens het begeren van zyn Extie.” Bij hun res. van 5 April wezen de St. G. Dordrecht als eerste bestemming aan; daar zouden de compagnieën gemonsterd worden. 23 April waren de laatste compagnieën van de la Noue gewapend te Dordt aangekomen en verzocht de commissaris Bombbergen de St. G. daarheen commissarissen tot de monstering te zenden. De inspectie had weldra plaats, want 30 April berichtte Prins Maurits den St. G., dat er bij een nauwkeurige telling van het Fransche regiment 200 man over waren bevonden. De Prins had deze 200 man voorloopig doen ophouden, totdat hij wist, of de St. G. goed vonden hen als een nieuwe compagnie in dienst te houden, en vroeg nu hem eerdaags dienaangaande wel hun „goede geliefte” te willen doen kennen 6). De St. G. hielden blijkens hun res. van 2 Mei die zaak nog aan; men wist

1) de Buzanval, 201/2.

2) Hij was commies van den ontvanger-generaal Philips Doublet en ook diens zoon. Zie de resn. St. G. 5 Mei en 5 Aug. Voor zijn functie „van byeen te houden ende in goede ordre in deze Landen over te senden 't volk van oorlog, in Vrankrijk gelicht”, kreeg hij bij res. St. G. 18 Nov. f 1000.

3) Agent sedert 30 Juni 1597. Opvolger van den overleden agent Calvart. Saily deed vermoedelijk ook spionnendiensten, want in antwoord op een schrijven van hem besloten de St. G. bij res. van 29 Mei „hem te autoriseeren om te effectueeren de presentatie in het leste van den voors. brief gedaen, mitz dat worde toegesien by zoe verre, dat er eenige brieven zouden werden bevonden van hoogstaende persoonen, die met deze Landen in vruntchap zyn, dat men dezelve laete passeren, daerop dat hy wel zoude doen letten, ende regard nemen, doende d'andere herwaerts overbrengen.”

4) Zie van mijne hand Marineblad. 1916/8.

5) Volgens de Buzanval, 132 waren er op 7 April nog slechts 900 Franschen aangekomen en nog geen Schotten! De res. R. v. St. van 31 Maart noemt ongeveer 1000 Franschen.

6) Ook deze gang van zaken is kenschetsend voor 's Prinsens afhankelijkheid van de St. G. (en den R. v. St.) nopens allerlei, wat de legervorming betrof.

niet, hoe de Fransche natie zich in den dienst van het land gedragen zou, wat orde, betaling en discipline betref. Men achtte het daarom voorshands beter, om alle Fransche compagnieën geheel voltallig te maken, en de overschietende soldaten te verdeelen 1).

Wat de Zwitsers betreft, had de Republiek bij den aanvang van 1599 ééne compagnie in dienst onder kapitein du Puy. Blijkens res. St. G. van 20 Febr boden toen de luitenant van kapitein L e n t i en de vaandrig van de compagnie Zwitsers aan, om binnen zes weken, of uiterlijk twee maanden tijds, ieder een compagnie Zwitsers te leveren op den voet van die van eerstgenoemden kapitein. De tesorier de Bie kreeg opdracht om met de aanbieders te onderhandelen, zooals onze gezant in Frankrijk en de payador D o u b l e t 2) dat aldaar met de Zwitsers gedaan hadden. Bij res. van 23 Febr. werd tot de aanneming van 2 compagnieën Zwitsers, elk 250 man sterk, besloten, mits zij binnen 7 weken, uiterlijk 2 maanden hier te lande zouden aankomen. Den 25sten d.a.v. werden capitulaties gesloten met H a n s M e y e r van Zürich en H a n s v a n S a x e n, ieder voor de levering van een compagnie 3).

Nopens deze beide nieuw bestelde en voornamelijk te Vlissingen aangekomen compagnieën werd bij res. St. G. 4 April bepaald, dat ook deze naar Dordrecht zouden worden vervoerd. Daar zou men ze wapenen om hen vervolgens te velde te zenden; blijkens een verzoek van den R. v. St. aan de St. G. was dit op 3 Mei nog niet geschied. Ook deze troepen kwamen uit Frankrijk over zee, want op 30 April besloten de St. G. om aan den Admiraal v a n N a s s a u 4) te schrijven, hoe de agent S a i l l y convooi gevraagd had om de ruiters van kapitein l a S a l e over te brengen en de te Dieppe aankomende Zwitsers. Men besloot 2 oorlogsschepen voor 24, uiterlijk 2 × 24 uur voor dien dienst te doen aanwijzen. De St. G. achtten wegens de blokkade der Vlaamsche kust niet meer noodig. Admiraal v a n N a s s a u moest S a i l l y inlichten nopens den datum van aankomst der schepen te Dieppe.

De aanvoer van het regiment „Duitsche knechten”, dat onder leiding van Graaf W i l l e m L o d e w i j k in de N. Provinciën werd opgericht

1) In de Loketkas loopende. No. 100. Staten van verscheyde natuyren van den jare 1599 vindt men een „lyste van een half maendt soldts voor 't regiment van l a N o u e” met de namen van alle kapiteins; ook een 2e afrekening, d.d. 23 Sept. 1599 te Gorinchem ingediend.

2) Pagador = payador = betaalmeeester. Bedoeld wordt de zooëven genoemde F r a n ç o i s D o u b l e t.

3) ten Raa en de Bas, II, 170. Dit werk schenkt op de blzn. 168/71 verschillende gegevens omtrent de compagnieën Zwitsers.

4) Jonker Justinus van Nassau. Hij commandeerde de vloot in Zeeland en vóór de Vlaamsche kust.

en uitgerust, ging ook al niet vlot 1). 14 Febr. besloten de St. G. aan hem en de Gedeputeerden van Friesland te schrijven, hoe men goed gevonden had, dat de Duitsche knechten daar zouden aankomen, met verzoek, dat de Stadhouder ze zou ontvangen en 6 compagnieën voor eenigen tijd „accomoderen” in de steden van Friesland en de 4 andere in de Provincie Groningen. 23 d. a. v. schreven zij de Admiraliteit van Dokkum aan, dat deze op aanwijzing van Graaf Willem Lodewijk de noodige oorlogs- en andere schepen moest ter beschikking stellen om de nieuw gelichte Duitsche troepen veilig naar ons land over te brengen. Die Admiraliteit maakte blijkbaar bezwaren, want 16 Maart besloten de St. G. op verzoek van Graaf Willem Lodewijk, haar te schrijven, om zonder zwaarigheid de schepen, voorzien van vivres, tot het afhalen dier knechten te zenden naar de plaatsen, door genoemden Graaf aan te wijzen, „aengesien dese zaecke geen uutstel lyden en mach”. Aan Friesland en Groningen werd geschreven om die troepen op te nemen, te wapenen en van fondsen te voorzien overeenkomstig de daarvan gemaakte repartitie, zooals Holland en Zeeland dat tot den dag van de monstering deden met de Franschen, Engelschen en Schotten 2); alles op afkorting van de quoten in de extraordinair toegestane f 600.000. Reeds den 17^{den} des n.m. verscheen er iemand uit de Admiraliteit van Dokkum in de vergadering der St. G. met bezwaren, dat aan het bevolene niet zou kunnen worden voldaan zonder geldelijken steun van de Generaliteit; men moest n.l. ook, ingevolge last van den Prins, nog voorzien in equipage ter zee voor beveiliging van de stroomen in de N. kwartieren.

8 April kwam in de St. G. bericht in, dat in Friesland met Graaf Willem Lodewijk 15 schepen aangekomen waren met nieuw gelichte Duitsche knechten. Men besloot tot snelle bewapening van dat regiment en tevens om de commissarissen van de monstering er heen te zenden. Dien dag verzocht de R. v St. aan Holland om wapenen voor die troepen te willen afstaan 3)! Graaf Willem Lodewijk's aandacht werd in April nagenoeg geheel door de zaken te Groningen en Emden in beslag genomen 4), zoodat, toen Prins Maurits naar aanleiding van 's vijands opmarsch tegen de Schenkenschans den St. G. verzocht om in allerijl zooveel krijgsvolk naar het leger te zenden als eenigszins doenlijk was, die Staten bij hun res. d.d. 30 April besloten om Graaf Willem Lodewijk aan te schrijven, zijn broeder Graaf Ernst Casimir van Nassau met het regiment terstond naar het leger te zenden, indien hij nog niet vertrokken mocht zijn. Graaf Ernst Casimir kwam eerst 7 Mei te Arnhem aan, toen de

1) de Buzanval (120) op 14 Maart: „On espère peu de la levée d'Allemagne à cause de celle des Princes.” Zie ook t. a. p. blz. 131.

2) Zie blz. 425.

3) Zie ook de res. van dit College d.d. 6 April.

4) Militaire Spectator. 1918. Prins Maurits' hoofdkwartier in 1599.

oorlogshandelingen reeds 14 dagen in vollen gang waren! Prins Maurits in de richting van Bommel volgend, kwam men op 13 of 14 Mei nog juist bijtijds aan de Waal om den vijand te beletten die rivier over te steken en de Tielerwaard binnen te vallen 1). Bewapening en uitrusting van het regiment lieten toen echter nog zeer veel te wenschen over. Deze vertraging was, zooals uit een res. der St. G. van 5 Mei blijkt, mede een gevolg daarvan, dat de St. v. Friesland de schepen, bestemd om die troepen naar ons land over te brengen, hadden doen arresteeren, „by hen gedaen, om deur sulcken middel in te voeren de moderatie in de convooyen van botter, caes, Luneborger sout ende peerden”, door eerstgenoemde St. bij res. vastgesteld! Zijn er erger en ergerlijker staaltjes van het schadelijke provincialisme denkbaar? De St. G. besloten genoemden dag heel goedig, om de Ge-deputeerden van Friesland „met goede redenen te onderrichten, dat zy hun in deze zaecke willen conformeren met de resolutie van de Generaliteyt alhier genomen . . . tot maintenement van de publicque autoriteyt, gedenckende aen de schadelycke consequentie daer inne gelegen voir den staet van den Lande, daer 't anders zoude geschieden”. Zooals uit een res. der St. v. Holland van 1 Juli blijkt, telde het regiment toen nog slechts 1400 van de geraamde 2000 man, zoodat de 800 man, die men van de Duitsche Vorsten dacht over te nemen, allen bestemd werden voor aanvulling van dit regiment.

Het voltallig maken van het Engelsche regiment ging insgelijks met vele moeilijkheden gepaard, vooral, omdat Koningin Elisabeth bij schrijven van 29 Nov. 1598, ook met het oog op den opstand in Ierland, 2000 Engelschen uit onzen dienst terugverzocht, waartegenover, lettende op onzen bedreigden toestand, 2000 Engelsche recruten zouden gezonden worden. Dit schrijven werd aangeboden door het Engelsche lid van onzen R. v. St. Gilpin 2), eerst 18 Jan. 1599 in de St. G. gelezen. De Koningin kleedde haar verzoek zoo zacht mogelijk in, begrijpende, dat het ons ongelegen kwam: „Très grandes doibvent estre les occasions qui nous meuveront de vous requerir des choses qui portent tant soit peu de couleur d'inconvenience à vos affaires.” De St. G. besloten dien dag om den brief door te zenden aan den Prins en als hun wensch te doen kennen, dat men, „om te conserveren haere Mat. gunste ende faveur tot dese Landen”, het verzoek zou toestaan, doch niet door uit alle compagnieën de beste soldaten aan te wijzen, doch door het terugzenden van g e h e e l e compagnieën; de Prins moest nu aanwijzen, welke compagnieën gezonden zouden worden „van de capitey-

1) Zijn tractement werd bij res. St. G. 19 Mei vastgesteld op f 500 per maand, dat van den Heer de la Noue op f 800 per maand.

2) George Gilpin, geb. 1514 (?), st. 1602, afkomstig uit een bekend Engelsch geslacht, was sedert 9 Juli 1593 Engelsch lid van onzen R. v. St. Hij heeft op het overgaan van Antwerpen in 1585 een minder gunstigen invloed geoefend (M o t l e y).

nen, die minste bij heure compniën zyn, meest extra-ordinarie verteren ende minste in estime zyn" 1). 21 Jan. werd door de St. G. eenparig besloten, dat men, om de Koningin van Engeland te believen, „d'oude soldaten uyt den Lande zoude trecken", hoewel men „die in 't jegenwoordige wintersaizoen ende voor den aenstaenden tyt meest van doene heeft te gebruycken". Daarop werd beraadslaagd over de wijze om de 2000 Engelschen „met de minste quetse ende interest van den Lande" te lichten, en besloten, dat men uit de „cautionarise steden ende plaetzen" 2) 700 man zou nemen „by verkiesinge"; voorts 6 van de Engelsche compagnieën, die in onzen dienst waren, door den Prins en Ridder Vere aan te wijzen; de overigen tot het getal van 2000 zouden worden genomen uit de „overhensige compagnieën, die alhier te Lande zouden blyven". De overblijvende Engelschen zouden worden georganiseerd in 26 compagnieën van 200 man elk, ongerekend de compagnie à 200 man van den Gouverneur te Oostende, Sir Eduart Nourys. De 2000 recruten, die de Koningin van Engeland beloofd had, moesten dienen om die compagnieën op sterkte te brengen. Naar Ierland zouden o. a. vertrekken de Engelsche kapiteins Carey (of: Carew), Jaxley, Chambelain, Marisson (of: Morisson) en Michielenborn (= Michiel Berne) 3).

25 Jan. stelden de St. G. op voordracht van Generaal Vere de plaatsen vast, waarheen 1200 der nieuwe Engelschen bij aankomst te Vlissingen moesten gedirigeerd worden, en tot welk aantal. In die res. worden de commandanten van 25 Engelsche compagnieën genoemd en blijkt, dat deze destijds garnizoenen hielden te Dordrecht (2), Schiedam, Rotterdam, Gouda, Vianen, Schoonhoven, Amersfoort, Montfoort, Culenborg (2), Harderwijk (2), Arnhem (3), Zutphen (4), Wageningen en Rhenen (2). Dienzelfden dag werd besloten om aan de Koningin te schrijven, dat men ondanks het „aenperssen des vyants" goedgevonden had 2000 oude Engelsche soldaten te zenden, mits hare H. M. daarvoor een gelijk getal nieuwe soldaten zou zenden „om te dienen tot recrute van de compniën, daer uyt d'oude soldaten zullen werden getrocken". Die aanvulling zou echter niet voldoende zijn om de bestaande compagnieën compleet te maken „overmitz eenige capiteynen hun genoech

1) Zie ook nog een res. van 20 Jan.

2) N.l. Brielle en Vlissingen met het fort Rammekens, twee domineerende vestingen aan de monden van de toenmalige twee voornaamste stroomen, door de Engelschen in pand gehouden voor hun ons verstrekte hulp tegen Spanje in troepen en geld. Het is Oldenbarnevelt's verdienste geweest, dat het ons niet gegaan is gelijk Spanje met Gibraltar.

3) Blijkens een res. van 25 Jan. gingen de kapiteins Michiel Berne, Turwyt, Turner, Flud en Morisson van de „compagnieën auxiliaires van haere Maj." naar Ierland; ook Dockwre (of Dockwra). Op 2 Febr. werd voor ritmeester Parker in de St. G. eenig verlof naar Ierland gevraagd; den 5den d. a. v. werden hem 5 à 6 maanden verlof toegestaan

bevinden zonder soldaten" 1). Daarom vroegen de St. G., dat H. M. de werving van de ontbrekenden wilde begunstigen.

De Koningin van Engeland was over de haar gezonden soldaten niet tevreden, zooals blijkt uit haar schrijven van 31 Jan. 1599, dat 17 Febr. in de St. G. gelezen werd. H. M. had 2000 oude soldaten van de Engelsche compagnieën, in den dienst van onze Republiek zijnde, gevraagd. Zij had er echter veel minder gekregen, waaronder soldaten uit de „cautionarise" steden, eerst kort te voren uit Engeland overgekomen. De Koningin vroeg nu om ophelderingen. Men besloot te antwoorden, dat de St. G. onmiddellijk na de eerste aanvraag om 2000 man overleg hadden gepleegd met den Prins en den R. v. St. Monster-commissarissen hadden dadelijk den toestand nagegaan van het oude regiment Engelschen, dat onze Republiek eenige jaren in haren dienst had gehad en dien bevonden „zeer geharasseert, ontweert, in de gasthuysen verdeelt door siekten ende quetsuren, ende ook veel ontcleet ende in 't getal vermindert, overmitz zy van September af tot in Decembri, wezende genoeg het onbekwaemste seizoen van 't jaer, in den leger tot resistentie des vyants zijn gebruyckt, ende de reste daernae geleecht in de frontiersteden verne van der handt voer den vyandt, zulcx dat die qualyck met eenigen dienste mochten gebruyckt worden". Daarom had men 't beter geacht de gevraagde 2000 man te doen lichten uit de oudste en beste manschappen van de compagnieën, „geweest zynde auxiliarisen van haere Majesteyt", die in de cautionarise en andere steden gelegen hadden en niet zoo „geharasseert" zijnde. Daar de vendels zeer zwak waren, zou men, om de 2000 man zeker compleet te maken, nu nog eenige van de beste geheele vendels zenden; verder goede officieren en minderen uit de oude vendels te trekken. Mocht de Koningin nu nog klachten hebben, dan waren deze te wijten aan de kapiteins en niet aan de St. G. Geheel zuiver was deze zaak echter niet, want einde Febr. schreef de Buzanval aan zijn Koning: „La reine (d'Angleterre) a escrit presque injure à Monsieur le Prince Maurice, comme il m'a dit, à cause que luy ayant demandé vingt des meilleures compagnies angloises, qu'il eust par deça pour envoyer en

1) Hier wordt vermoedelijk bedoeld op de compagnieën van de kapiteins Calistenes Brog en Samuel Bagenoll (elders Bugnel of Bagnaël genoemd) te Culenburg, die „volgende de verklaringe van den Magistraet t'zamen niet stercker en zijn als seventhien koppen, alzoe d'andere soldaten genoeg verlopen waren, door vrees van gesonden te werden naer Yrlandt", en wier cassatie dan ook door de St. G. bij hun res. van 6 Febr. den R. v. St. opgedragen werd. De Engelsche compagnieën schenen over het geheel niet veel bijzonders, want 6 Febr. werden in de St. G. tevens brieven gelezen van Gelderland en van Arnhem, verzoekende Duitsche compagnieën te mogen ontvangen in plaats van de Engelsche Ridder Calistenes Brog, ook wel Brogh, Brock of Broke geheeten, dong in Mei 1599 naar het commando van het Schotsche regiment, hetwelk hij evenwel niet kreeg; vergelijk blz. 433. Bij Nieuwpoort (1600) was hij nog kapitein in het regiment van Francis Vere; zie Bosscha, I, 336.

Irlande, il y a bien envoyé son nombre en quantité, mais non en qualité, ayant tiré les plus mauvais de toutes les compagnies et retenu les meilleurs par deçà" 1).

De nieuwe Engelsche recruten kwamen einde Jan. te Vlissingen en te Brielle aan, begeleid door Ridder Knollis 2). Op 6 Febr. besloten de St. G. om den Prins te verzoeken — daar die soldaten door de vorst noch te Rotterdam noch te Dordrecht zouden kunnen komen — de 1300 man, die toen verwacht werden, voorloopig onder te brengen in Bergen op Zoom, Willemstad, Klundert, Zierikzee en Goes. Den 8sten d. a. v. werd die order, „overmits het weder hem disponeert tot doyen”, ingetrokken en den monstercommissarissen aangeschreven de nieuwe Engelschen zoo mogelijk „door te brengen voor Dordrecht op den ancker (dus te water blijvend), zonder die in de steden te verdeylen, gelyk dat geordonneert is geweest”.

Weldra kwamen er questies over de indeeling dezer Engelschen. 12 Febr. besloten de St. G., na gepleegd overleg met den Prins en den R. v. St., eenparig, om te „persisteren” bij het eenmaal genomen besluit en de recruten te verdeelen onder de compagnieën, waaruit de oude Engelschen voor Ierland genomen waren. De questie ging hierover, dat uit Engeland niet 2000 losse recruten overgebracht waren, doch georganiseerde compagnieën recruten met hun kapiteins, luitenants en kader, die men nu in hun geheel in 's Lands dienst wilde doen overgaan, wat veel hoogere kosten aan premiën en tractementen met zich brengen zou 3). Op 14 Febr. echter verklaarde Ridder Knollis zich wel bereid om de res. der St. G. strikt na te komen en de nieuwe Engelschen over de bestaande compagnieën te verdeelen, mits men dan de door hem aangeworven compagnie, aan welke hij wel f 3000 had ten koste gelegd, in haar geheel overnam! De St. G. stonden dit nog dien dag toe. Knollis' compagnie zou voorloopig te Bergen op Zoom, en het genomen besluit geheim blijven, totdat alle andere Engelsche recruten verdeeld zouden zijn! Om de andere kapiteins „beter contentement te geven” zou men f 1000 à f 1200 onder hen verdeelen. 15 Febr. gaven de St. G. aan Knollis op diens verzoek een schriftelijken last om, overeenkomstig de met de Koningin van Engeland gesloten overeenkomst, de 2000 recruten dadelijk in de bestaande compagnieën in te lijven. 17 Febr. stonden de St. G. aan de terugkeerende kapiteins op hun verzoek ieder 100 daalders toe (tevens voor hun officieren) „tot een vereeringe” om daarmede desgewenscht naar Engeland terug te keeren 4). Aan de nieuwe kapiteins, die bleven, zond de R. v. St. bij res. van 30 Maart op verzoek van de St. G. hun commissie.

1) de Buzanval, 103. Zie omtrent het in 't begin van 1599 aan Engeland geleverde secours van 2000 man en dat van gelijke sterkte, hetwelk in Aug. 1599 gevraagd werd, ook ten Raa en de Bas, II, 304/5.

2) Res. St. G. 12 Febr. Zijn naam vindt men een enkele maal als Cnollis geschreven.

3) Res. St. G. 15 Febr.

4) Zie ook de res. van 18 Febr.

Of het bij deze 1300 van de toegezegde 2000 Engelschen gebleven is, dan wel of vele nieuw aangekomenen niet voor den dienst bruikbaar waren, is mij niet gebleken. Zooveel is zeker, dat Prins Maurits 17 Maart aan de St. G. schreef, hoe de Engelschen en Schotten door gebrek aan aanvulling zwakker waren dan één jaar te voren. Op 11 April waren die recruten nog niet bij hunne regimenten aangekomen. Het Engelsche regiment van François Vere werd op verzoek van den Prins d.d. 15 Mei door de St. G. op 18 Mei in twee regimenten gesplitst en het commando over het tweede regiment opgedragen aan Vere's broeder „Horatio Veer, Ridder” 1). In Aug. heeft de Koningin van Engeland 10 in onzen dienst zijnde Engelsche compagnieën terugverzocht, toen een nieuwe Spaansche Armada Engeland's kusten heette te bedreigen. Zij zijn wel in Zeeland ter beschikking gesteld, doch niet naar Engeland overgebracht.

In Jan. besloten de St. G. om kolonel Alexander Murray naar Schotland te zenden, ten einde de sterkte van zijn regiment door aanvulling op 2000 man te brengen. Kapitein Hamilton zou vandaar een compagnie ruiters van 100 man medebrengen 2). 26 April verscheen kolonel Murray met zijn instructie vanwege den Koning van Schotland in de St. G. Hij bracht rapport uit over de wijze, waarop hij de recruten voor zijn regiment had gelicht en naar de Republiek overgebracht, werd daarvoor bedankt en verzocht zich bij den Prins in het leger te begeven. Bij res. St. v. H. 30 April werd zoowel aan kolonel Murray als aan overste Vere op hun verzoek ieder een „crabschuyt” (tot vervoer van bagage?) toegestaan, zolang hun regimenten te velde zouden zijn. Toen kolonel Murray 19 Mei bij Bommel gesneuveld was 3), dongen zoowel ritmeester William Edmont, door Prins Maurits aanbevolen, naar het kolonelschap van het Schotsche regiment, als ook kapitein Brogh, die door den R. v. St. was aanbevolen, en wiens „langdurige, getrouwe, goede diensten” door de St. G. in rekening zouden worden gebracht 4). Bij res. van den R. v. St. d.d. 11 Juni werd 's Prinsen candidaat Edmont tot commandant van het regiment benoemd 5).

Behalve eenige algemeene gegevens, hiervóór vermeld, vindt men in de resn. der St. G. en in het archief van den R. v. St. weinig omtrent de in dienst zijnde Nederlandsche troepen. Hunne samenstelling

1) Zie een brief van Prins Maurits d.d. 15 Mei aan de St. G., door mij meege-deeld in Nav. 1915, 328/9.

2) de Buzanval, 59.

3) Zie o.a. de Buzanval, 192. Uit een brief d.d. 13 Sept. van Prins Maurits aan de St. G. blijkt, dat Murray steeds goed gediend had en dat zijn broeder toen met de St. G. kwam afrekenen.

4) Res. St. G. d.d. 1 Juni.

5) ten Raa en de Bas, II, 163. Kolonel Edmond werd 2 Nov. 1606 in de St. Janskerk te Utrecht begraven (Rekening van de Buurkerk, 1606/7).

valt af te leiden uit de genealogieën der Nederlandsche korpsen (veelal regimenten), vermeld bij ten Raa en de Bas 1). Uit een res. St. G., 3 Febr. blijkt, dat men destijds reeds „wartgelders” (waardgelders) kende; die binnen Dordrecht, Alkmaar, Tessel en elders zouden in den staat van oorlog blijven „gelyk die gestelt zyn, dan die van Zeelant ende Vrieslant contradiceren, tenzy dat hun van gelycken op heuren staet geconsenteert wert” 2). Uit de gedrukte resn. St. v. H. blijkt, dat 10 Maart aan Guido van Meetkerken als kapitein commissie was verleend om binnen een maand een compagnie van 200 goede Nederlandsche soldaten, de helft musketiers en de helft met spiezen, te lichten binnen Haarlem; den 15^{den} d. a. v. vindt men ’t zelfde vermeld voor kapitein Gerrit Storm binnen Dordt en Gorinchem, voor kapitein Johan van der Dussen binnen Schiedam en Delfshaven; op 20 Maart commissie voor Pieter Fransz. Vereyck, burgerhopman in den Briel, voor 120 goede Nederlandsche soldaten. 22 Maart werd commissie verleend aan Nicolaes van Haeften, luitenant van kapitein Lauwyck tot het oprichten van een vendel van 120 Nederlandsche musketiers. Het zou te Kampen bijeenkomen en in den eed genomen worden. Uit een res. St. v. H. 29 April blijkt, dat de compagnieën Storm en van der Dussen bestemd waren voor de expeditie van onze Armada naar het Westen 3) en dat de compagnieën van Haeften en van der Eyk in haar plaats waren aangenomen. Laatstgenoemde was met spiezen gewapend. De commissie voor deze laatste 2 was toen door den R. v. St. nog niet verleend. Op 31 Maart bepaalden de St. v. H., in overeenstemming met de andere Provinciën, dat, indien luitenants kwamen te ontbreken, de vendrijs mede dezen dienst zouden waarnemen; zulks in strijd met het verzoek van den Prins om de kapiteins te machtigen hunne luitenants aan te stellen.

Welke troepen zich in Juni in het veldleger en in de vestingen van ons toenmalig Zuiderfrontier bevonden, leert het rapport nopens de monstering, op 18 Juni verricht 4). Opmerkelijk is het, dat zich destijds in onze krijgsmacht achter de Waal, voor zoover de nationaliteit valt na te gaan, slechts 3 Nederlanders bevonden op 4 vreemdelingen, daarbij

1) Deel II, 126 e. v. (vanen) en 149 e. v. (infanterie).

2) De waardgelders dagteekenen van 1589, en werden het eerst door Holland in dienst genomen. Zij dienden om in tijd van nood, als de gewone garnizoenen moesten uittrekken, in de frontiersteden van de Provincie gebruikt te worden. Zie ten Raa en de Bas, II, 290/8. Men voorkwam dan, dat burgers naar die steden moesten gezonden worden. Een voorbeeld daarvan vindt men in res. St. v. H. Mei 1599. Volgens een „staet in ’t corte van ’t cryghsvolck,” enz. (loketkas loopende. No. 100), dagteekenend van 1598 of 1599, waren er toen 13 compagnieën waertgelders op Holland, elk van 150 man. Zij lagen in de frontiersteden of in de garnizoenen. Bovendien waren er 200 waardgelders te Dordrecht en 200 te Gorinchem.

3) Zij behoorden tot de 10 compagnieën à 200 man, bestemd om naast 6000 matrozen onze oorlogsvloot te bemannen (mariniers).

4) Zie bijlage I van mijne verhandeling in Krijgswetenschap. 1917/8.

nog aangenomen, dat alle Nederlandsche afdeelingen uitsluitend uit soldaten dezer Landen bestonden. De totale sterkte van onze krijgsmacht te land bedroeg volgens den staat van oorlog voor 1599: 264 compagnieën of 33.965 man infanterie, benevens 33 compagnieën ruitery, of 2817 ruiters met 969 bidets 1). Hieruit volgt, dat in den zomer van genoemd jaar ongeveer de helft van onze krijgsmacht op het hoofdoperatieterrein langs de Waal bijeengetrokken was.

Omtrent de organisatie van onze artillerie vindt men in de archieven van het jaar 1599 weinig vermeld. Een organisatie van dit Wapen in korpsen ontbrak nog, zelfs eene in compagnieën 2). Er vond voor het jaar 1599 een zeer merkwaardige omruiling van functiën plaats, daar de Meester-Generaal (= Grootmeester) van de Artillerie, Jonker Pieter van der Does, bestemd werd tot bevelhebber van onze slagvloot tegen Spanje; in zijn plaats werd tot Generaal van de Artillerie voor den komenden veldtocht bestemd de Heer van Warmond, Admiraal van Holland 3). 18 Febr. beraadslaagde de R. v. St. over een voorstel van den Prins om 12 halve kartouwen te doen gieten en die in de frontiersteden te gebruiken. Den volgenden dag kwam dit voorstel in de St. G., die er evenwel geen beslissing op namen; uit hun res. blijkt alleen, dat het gevraagde geschut bestemd was voor Deventer en andere frontiersteden, en dat er in het magazijn van de Generaliteit geen geschut meer voorhanden was. 23 Maart besloten de St. G. om op verzoek van den Prins de Admiraliteit van Rotterdam aan te schrijven, 10 gotelingen op veldrampaarden, ieder met 200 scherpe schoten, naar Arnhem te zenden, of, niet beschikbaar zijnde, ze daartoe te koopen. Gedurende den geheelen veldtocht leende de Prins meermalen geschut van Provinciën, steden en Admiraliteiten om dit hetzij te land aan het front of in de vestingen, dan wel voor de expeditie ter zee te gebruiken. In het najaar wenschte de Prins geschut van de Admiraliteiten te leenen voor de wapening van inmiddels aangelegde redouten langs de Waal 4). In Nov. werd iemand naar Engeland gezonden om daar geschut te koopen.

Al ontbrak voorloopig nog een vaste indeeling van de artillerie, toch bleek reeds hiervóór, hoe Prins Maurits niettemin in 1599 zijn volle aandacht ook aan dit Wapen wijdde, en wel uit de vele in dat jaar nopens de artillerie uitgegeven instructiën en orders 5). Ook voor dit Wapen beteekende het jaar 1599 't begin van een nieuw tijdperk. Vooral in het latere stadium van den veldtocht van dat jaar, toen de aanvaller vóór onze verdedigingslijn langs de Waal vastgelopen was en een

1) ten Raa en de Bas, II, 352/3.

2) ten Raa en de Bas, II, 175.

3) Zie Marineblad 1916/8.

4) ten Raa en de Bas, II, 175.

5) Vergelijk Militaire Spectator. 1918. Prins Maurits' plakkaten en instructiën. Zie meer uitvoerig ten Raa en de Bas, II. Aanteekening 37.

taaië worsteling op de plaats aanving, trad de artillerie meer op den voorgrond en werd een voor dien tijd zeer groote hoeveelheid munitie verbruikt.

Blijkens res. R. v. St. 18 Maart resigneerde Gabriël van Berchem als contre-rolleur van de artillerie; weinige dagen later werd op voorstel van den Prins en met goedvinden van de St. G. door den R. v. St. commissie als zoodanig verleend aan IJsbrand van der Does, en werd in zijn plaats commissie verleend als commies van de artillerie aan Joost van den Heuvel 1).

Reeds in April heeft men, voornamelijk op voorstel van Prins Maurits en den Advocaat van Holland, Johan van Oldenbarnevelt, het plan in overweging genomen om, indien onze Deutsche bondgenooten eens niet tot daadwerkelijken steun kwamen, doch hun troepen geheel of ten deele afdankten — iets, waarvoor op gezette tijden ernstige vrees heeft bestaan — daarvan de beste compagnieën ruiters en voetknechten in dienst van de Republiek over te nemen. Den 24sten dier maand, toen van Oldenbarnevelt van een bezoek aan het veldleger en den Prins te 's Gravenhage terug was, deed hij in de St. G. voor dat geval een voorstel in bovengenoemden geest. De Prins had hierop in een brief ook zeer aangedrongen, aanbevelende dan de beste af te danken afdeelingen in dienst te nemen. Den 26sten, in een vergadering der St. G., waarbij ook de R. v. St. tegenwoordig was, ondersteunde van Oldenbarnevelt het voorstel van den Prins andermaal zeer; beiden wenschten reeds dadelijk iemand van rang en gezag naar Duitschland te zenden om er de werkzaamheid der bondgenooten, ook de eventueel over te nemen troepen in het oog te houden, „alzo den vyant jegenwoirdelyck zoo sterck bevonden werdt, dat hy hem bequamelyck in twee partyen zoude connen verdeylen, daertegen dat men hem bezwaerlyck zoude connen resisteren, overmitz onse volck zeer verdeelt moet liggen”. De R. v. St. adviseerde om, indien de onderneming der Deutsche Vorsten niet mocht doorgaan, hun troepen te leen te vragen, of indien dit niet gaan mocht, een goed getal voor de Generaliteit over te nemen en dan iemand naar Duitschland te zenden, om daar met medewerking van den Graaf van Hohenlohe die zaak zoo geheim en voordeelig mogelijk af te wikkelen 2). Zelfs werd voorgesteld voor die nieuwe werving de f 100.000 te gebruiken, van de Provinciën gevraagd en door het meerendeel harer reeds toegestaan „in eenigen voervallenden noot van den lande”, en intusschen

1) Resn. R. v. St. 26 Maart en 1 April.

2) Philips Graaf van Hohenlohe, geb. 1550, st. 1606, tr. 1595 te Buren Maria, Prinses van Oranje, dochter van Prins Willem I en van diens eerste gemalin, Anna, Gravin van Buren en Leerdam. Hohenlohe werd bij res. St. v. H. d.d. 28 Mei 1599 verleid (= beleend) met de Heerlijkheid van Liesvelt, ten nadeele van de weduwe van Johan Andrea Dona, die zich ophield in N. Italië en andere plaatsen, den Koning van Spanje subject.

verdere consenten daartoe te vragen. De R. v. St., die zelf nog met nieuwe aanvragen om geld voor den dag moest komen, adviseerde 27 April om de knoop maar door te hakken, en de gedeputeerden der Provinciën te vragen, of zij het goed vonden, om de bewuste f 100.000 voor die buitengewone werving aan te spreken. Werd de toestemming van de Provinciën zelf gevraagd, dan zouden zij wellicht in verband met de hooge lasten bezwaar maken tegen de nieuwe lichting.

Uit een secr. res. der St. G. van 27 April blijkt, dat inzonderheid de Landgraaf van Hessen het denkbeeld eener overname van Duitse troepen aan de hand gedaan had, en wel door tusschenkomst van den Graaf van Solms, die naar onze Republiek was gereisd; het plan werd door den Landgraaf aanbevolen wegens de geringe kosten, die er voor ons uit voortvloeiden. Men spaarde n.l. het werf- of z.g. aanritsgeld uit. De St. G. besloten, na overleg met den R. v. St., bij hun genoemde res. om den Graaf van Solms, die naar Duitschland terugkeerde, alle mogelijke moeite bij de Duitse Vorsten en krijgsoversten te doen aanwenden, opdat deze in den komenden veldtocht onze Republiek metterdaad tegen de Spanjaarden mochten steunen. Indien die Vorsten tot in of nabij onze Republiek mochten oprukken, zouden wij hen krachtig tegen de Spanjaarden steunen. Mocht de Duitse expeditie geen voortgang nemen, dan werden de Graven van Solms en van Hohenlohe gemachtigd om bedoelde Vorsten te bewegen, dat 1000 à 1200 goede ruiters en 2 à 3000 goede soldaten voor den tijd van 4 maanden in den dienst van onze Republiek zouden overgaan zonder nieuw aanritsgeld.

Medio Mei, na den inval der Spanjaarden in de Bommelerwaard, kwamen inzonderheid de Provincie Holland en van Oldenbarneveldt op dit plan terug, ten einde met behulp van 2000 Duitse ruiters en 5 à 6000 man voetvolk den vijand uiterlijk in Aug. uit het veld te slaan. Hoewel ook de St. G. een dergelijke overname voortdurend in het oog hielden en Hohenlohe meermalen daarover schreef, is hiervan niets gekomen, wanneer men de overname in Juli van 800 man, waaronder 400 ongewapenden, uitzondert. Het had n.l. gedurende den geheelen zomer den schijn, alsof onze Duitse bondgenooten zelf iets tegen de Spanjaarden ondernemen zouden.

Behalve door de genoemde 800 man, van de Duitse bondgenooten overgenomen, is het leger van de Republiek tijdens den veldtocht van 1599 nog versterkt door de compagnieën ruiters van den ouden en den jongen Graaf van Solms, die bewapend zijn met wapens, uit Frankrijk gekomen. Zij moesten binnen 8 dagen na 27 Juni gereed zijn om gemonsterd te worden, ten einde daarna „in eene goede staet in garnizoen geleght ofte benevens d'andere te velde getrocken te werden, om dienst te doen” 1). 16 Juli besloten de St. G. om de compagnie

1) Res. St. G. d.d. 27 Juni. Beide genoemde Graven waren in het vroege voorjaar naar Duitschland vertrokken met den last om daar 2 à 300 ruiters te lichten, doch

van ritmeester la Sale, te Bergen op Zoom garnizoen houdende, te doen monstereen en daarna naar het leger te doen vertrekken. Deze la Sale zelf werd door den vijand gevangen gehouden; zijn zwager Junius van Crabbendyc, kornet bij die compagnie, weigerden de St. G. het tijdelijk bevel, terwijl zij den Gouverneur van Bergen op Zoom, Paulus Bax, met het toezicht belastten 1). Veel bijzonders was deze compagnie niet; uit een res. der St. G. van 19 Juli blijkt, dat er „onordering” bestond. Eenige ruiters waren naar den vijand overgelopen; anderen zaten gevangen wegens diefstal of het maken van valsche munt; onder deze laatsten ook de luitenant! De St. G. besloten om „de reste” van bedoelde compagnie toch maar te velde te zenden. De luitenant, Johande Vocari, werd 27 Sept. door de St. G. gepardonneerd; hij kon naar Frankrijk terugkeeren, mits hij de kosten betaalde.

Daar een groot deel der nieuw geworven troepen ongewapend in 's Lands dienst overging, bestond hier in 1599 groot gebrek aan wapens. Toen de Koning van Polen en Zweden in den zomer het verzoek deed om in onze Republiek „een goede quantiteyt musquetten ende lange roers” te mogen koopen om die daarna uit te voeren, antwoordden de St. G. bij res. van 14 Juni: „Alzoe den Koning van Spaniën deze Landen met meerder magt bevecht als ooyt te voeren, dat ook de Heeren Staten daerentegen meer volcx hebben moeten lichten voor haere defentie ende om den zelve wederstant te bieden, die zij hebben moeten wapenen, daerdoor deze Landen van wapenen zoe ontbloomt zyn, dat haere E. egeen middelen en weten, dat Zyne Maj. uyt dese Landen met de verzochte wapenen zal konnen gedient worden.” Deze zaak had ook een politieken achtergrond, daar onze Republiek in de geschillen tusschen den Koning van Zweden en Hertog Carel van Zweden de partij van dezen laatsten gekozen had en derhalve den Koning geen wapenen leveren, evenmin als zij de schepen, goederen, waren en het geld van den aanhang van dien Hertog sequestreeren wilde 3).

In verband met de groote uitbreiding, welke onze krijgsmacht in het begin van 1599 onderging, bepaalde de R. v. St. bij res. 17 Febr., dat er in het veldleger 4 predikanten van onze natie zouden komen, behalve de Friesche predikant en die van vreemde natiën. Mede in verband met de grootere sterkte werd de provoost-generaal bij resn. van 1 en 11 Maart gemachtigd om zijn aantal ruiters tot 24 te versterken.

waren daar een tijd lang door den Landgraaf van Hessen in zijn dienst gehouden. Zie de Buzanval, 131/2.

1) Res. St. G. 21 Juni. Zie voor dezen de la Salle ook ten Raa en de Bas, II, 128, noot 4.

2) Zie de res. St. G. 14 Juni.

Twee onderdeelen van Prins Maurits' krijgsmacht verdienen nog een afzonderlijke beschouwing: het brugwezen en de trein.

De veldtocht van 1599 trekt mede zeer de aandacht wegens het ruime en doeltreffende gebruik, dat de Prins dat jaar gemaakt heeft van schipbruggen. Bij de opening van den veldtocht had hij er 3 nabij zijn centrale stelling op 's Gravenweert, om die stelling snel met troepen te kunnen versterken, haar c. q. ook te verlaten. Tijdens een volgende phase van den strijd, dien om Zalt-Bommel en de Waallinie, bediende Prins Maurits zich van een zeer kunstig samenstel van 5 bruggen met daarbij behorende bruggenhoofden op Maas en Waal, eerst voor de verdediging, later ook voor offensieve ondernemingen 1). Nog later in het jaar leende de Prins op last van de St. G. onzen Duitschen bondgenooten een brug over den Rijn, dien zij voor het beleg van Rees noodig achtten. Al deze bruggen waren hoogstwaarschijnlijk uitsluitend van geïmproviseerd, niet uniform materieel vervaardigd, wat de verdienste van Prins Maurits' brugwezen nog verhoogt. Een eigenaardigheid bij deze bruggen was, dat zij, voor zoover niet voor groote colonnes, wagenvrachten en vervoer van veel geschut bestemd, meermalen werden samengesteld uit z.g. „eyndelinge ponten”, d. w. z. de ponten of schuiten werden met de lengterichting achter elkaar loodrecht op den stroomdraad gelegd, wat thans geen toepassing meer vindt.

Ook voor het militaire brugwezen beteekent 1599 het begin van een nieuw tijdperk. Dat vóór den aanvang van den veldtocht van dit jaar ook de instructiën voor den brugmeester en tal van andere personen, bij het brugwezen betrokken, werden herzien 2), is in dit opzicht teeknend. Vele en belangrijke gegevens omtrent het brugwezen ten tijde van Prins Maurits en het vervoer van geschut per pont, ook de instructiën voor den brugmeester, vindt men in de „Militaire instructiën voor de artillerie”, uit dezen tijd dagteekenend 3). Uit de instructie d.d. 31 Maart 1599 voor den brugmeester blijkt, dat deze ook de „ponten voor het grof geschut” onder zich had. De bruggen ressorteerden onder het algemeen toezicht van den „Meestergenerael van de Artillerie of geschut” De groote schipbruggen werden steeds te water vervoerd, de aken ook over land 4).

De voor 1599 benoemde brugmeester der St. G., Jan Lucaszn. van Delft, kreeg in opdracht om het materieel der schipbruggen door aankoop van 36 volledig uitgeruste paetschepen 5) en 5 groote aken uit te breiden. Verder werd bij verschillende gelegenheden nog

1) Zie van mijne hand Krijgswetenschap. 1917/18. 69. 92.

2) Zie Militaire Spectator. 1918. Prins Maurits' plakaten en instructiën van 1599.

3) Archief R. v. St. No. 2287.

4) Eysten, Geschiedenis der Nederlandsche Portonniërs, 24.

5) Paetschepen waren vermoedelijk de later z.g. potschepen, een soort kleine jachten.

een belangrijke hoeveelheid brugmaterieel aangeschaft 1), hetwelk merkwaardigerwijze meestal door Dordrecht geleverd of aldaar bijeengebracht worden moest. Zoowel de brugmeester als het verder noodige personeel der pontonniers werden destijds slechts voor één veldtocht aangenomen.

De trein werd ten tijde van Prins Maurits geheel anders samengesteld dan thans het geval is. Men bediende zich destijds uitsluitend van burgervoertuigen, die met de daarbij behoorende voerlieden en paarden jaarlijks voor den duur van den veldtocht, soms ook slechts voor den duur van één bepaalden marsch of onderneming, in dienst werden genomen. Een tarief van f 3 per dag voor iederen bespannen wagen was daarvoor normaal. Uit een „Staet van 't gene die treckpeerden opten tocht van den jaere 1598 verdient hebben en van 't gundt henlyuden daerop betaelt is" 2), blijkt, dat het district Utrecht 158 van de gebruikte 298 wagens geleverd had; de overige kwamen op 2 na uit de districten Gorinchem, Schoonhoven, Gouda, Woerden, Delft, Papendrecht, den Haag, Culenburg en Buren, derhalve alle uit het centrum des lands.

Trekpaarden, vermoedelijk boven en behalve de hiervóór bedoelde aangespannen wagens, waren geleverd door de districten Gorchum, Worchum, Bommel, Wyck (b/D.), Heusden, Dordrecht, Vyanen, Woerden, Geertruydenberg, Cuylenburg, Thiel en Nijmegen. Nagenoeg alles kwam derhalve uit het centrum des lands, waarbij de centraal, derhalve daartoe gunstig gelegen Provincie Utrecht een zeer groot aandeel leverde. In verband daarmede brachten de St. G. bij res. 8 Febr. nog f 1500 per maand op den staat van Utrecht (legerlasten) „tot de wagenvrachten en de extra-ordinaris tochten, by zyne Excellentie te doen". Voorts blijkt uit een res. St. G. 19 Febr. nopens het toestaan der consenten, dat de St. v. Utrecht „alle jaer te betaelen hebben die wagens, die syn Excellentie uyt die provintie van Utrecht gewoonelyk is te velde te gebruycken". Aan Friesland berichtte de R. v. St. op 30 Maart en 9 April, dat men tevreden was, indien uit die kwartieren 51 wagens mede te velde kwamen, mits alle met goede paarden bespannen. Uit een res. R. v. St. 23 Nov. blijkt, dat aan Graaf Wille m L o d e w i j k jaarlijks te velde 25 wagens voor zich 'en zijn gevolg werden toegestaan. 11 Maart bepaalde die Raad op een brief van den Prins, dat iedere kolonel, ritmeester en kapitein zich, evenals vorige jaren, van een wagen moest voorzien.

Verdere bijzonderheden nopens 's Prinsen treinwezen vindt men van mijne hand in De Navorscher. 1916, 79 en v.; 524 en v.

1) E y s t e n , Geschiedenis der Nederlandsche Pontonniers, 24.

2) Loketkas loopende. No. 100.

Stellingen achter waterkeeringen,

DOOR

H. WIJNAENDTS,

Kapitein-Adjutant.

Naar aanleiding van de opmerkingen van den Kapitein v. Munne-
krede in den Mil. Spectator van Mei nog een enkel woord.

Wanneer men de militaire vakliteratuur van den laatsten tijd nagaat,
dan blijkt bij sommigen een wantrouwen te bestaan in de groote sterkte
van het polderland voor de verdediging.

Het water, steeds onze bondgenoot in den loop der verschillende
oorlogen, op Nederland's grondgebied gevoerd, kan volgens hen slechts
den vijand dienen en bedreigt ons met rampen.

Ook nu nog schrijft de Kapitein v. M. dat hij in den Staf van den
tegenstander zulke goede waterbouwkundigen verwacht.

Maar ik verwacht betere waterbouwkundigen aan onze zijde.

Of moeten onze waterstaatsingenieurs, die terecht een wereldver-
maardheid genieten, nu ook al onderdoen voor vreemdelingen.

Tegen dit ondermijnen van het vertrouwen in eigen kracht, dit van
te voren reeds neerdrukken van het moreel, een woord van protest
te laten hooren, was de strekking van mijn schrijven.

Ongetwijfeld zijn door de verbetering van de technische hulpmiddelen
de moeilijkheden voor den verdediger gestegen, maar in niet minder
groote mate zijn zij voor den aanvaller toegenomen:

Van „goochelen” met het water heb ik niet gesproken; die uitdruk-
king geeft blijk, dat de Kapitein v. M. er weinig vertrouwen in heeft,
dat wij de natuurlijke gesteldheid van het terrein ten meesten nutte
kunnen aanwenden.

„Goochelen” met het water konden ook de Duitschers niet, toen de
inundatie hen uit hun stellingen in België verdreef. Want al mochten,
zooals de Kapitein v. M. aan den heer van Slobbe opmerkt, tijdens
den Yserveldtocht de luchtvaart en de artillerie nog in het beginstadium
van hare ontwikkeling zijn, zij waren dit niet alleen bij den aanvaller,
maar ook bij den verdediger. In het bijzonder de artillerie van den
verdediger, die hier zoo bijzonder tot den goeden uitslag heeft bijge-
dragen, was uiterst zwak. Dat zij nog slechts in het beginstadium van
haar ontwikkeling was, heeft de Duitschers behoed voor nog zwaardere
verliezen dan zij nu reeds geleden hebben. Trouwens, de Yserstelling
is tot het einde van den oorlog bezet gebleven, toen dus luchtvaart
en artillerie niet meer in dat beginstadium waren, maar aan Deutsche

zijde heeft men toch geen kans gezien, iets van belang tegen deze stelling te ondernemen. De ervaringen, aan den Yser opgedaan, hebben opnieuw getoond hoe sterk het polderland voor de verdediging is en welk een ontzaglijken hinderpaal inundatiën voor den aanvaller vormen.

Zoover mij bekend, is het daar niet voorgekomen, dat door het stukschieten van dijken de inundatie naar de zijde van den verdediger is afgevoeld.

De strijd aan den Yser heeft mij het vertrouwen geschonken, dat, wat België daar gedaan heeft, aanvankelijk met geschokte, zwakke krachten in een geïmproviseerde stelling ook Nederland zal kunnen doen.

Gaarne sluit ik mij dan ook aan bij de woorden van den toenmaligen Kapitein van Dam van Isselt in zijn opstel in *Mavors* 1916 blz. 397 waar hij zegt: „Behalve aan de wilskracht en de bekwaamheid van de Belgische legerleiding, den moed en de toewijding der troepen, dankt men deze uitkomst ongetwijfeld aan het water en het polderland.”

Ik kan niet aannemen, dat onze legerleiding en onze troepen in de bovengenoemde eigenschappen bij de Belgische zouden achterstaan. Ik geloof nog altijd, dat in de eerste plaats in Nederland, en niet in het buitenland, de krachten kunnen worden gevonden, die volkomen op de hoogte zijn van de Nederlandsche waterstaatkundige toestanden, die de middelen zullen weten te vinden, om de gevaren die ons van het water kunnen bedreigen, af te wenden en het integendeel tot een steun voor onze verdediging zullen weten te maken.

Ik kan dan ook mijn meening niet wijzigen, dat een oorlogvoering in het Nederlandsche polderland voor den indringer grooter bezwaren en ernstiger gevaren meebrengt dan voor den Nederlander.

Ik weet, het ligt in den aard van den Nederlander, alles wat in het buitenland gebeurt mooier en beter te vinden dan in het eigen land, maar zoo ergens, dan moet zeker op het gebied van de landsverdediging daartegen front worden gemaakt, natuurlijk zonder dat dit tot onderschatting van den vijand en ongegronde zelfingenomenheid mag leiden.

De Kapitein v. M. meent, dat de beteekenis van den dooden hoek veel geringer is geworden.

Ik kan die meening, in het geval waar het hier om gaat, niet ten volle deelen. Of die beteekenis gering is, hangt vooral af van het verschil in hoogte tusschen de kruin van de waterkeering en het terrein waar de vijand optreedt. Is dit verschil groot, zooals zal voorkomen daar, waar een droogmakerij voor de weerstandslijn ligt, dan zal het gevolg zijn dat men, stelling nemende achter de waterkeering aan eigen zijde, een belangrijk deel van het terrein waarop de aanval zich moet afspelen, niet rechtstreeks kan inzien, en niet onder krachtig infanterie- en mitrailleurvuur kan houden.

Of de handgranaat geheel in dit bezwaar kan voorzien, betwijfel ik. Waar gelegenheid tot flankering bestaat is het nadeel natuurlijk groot.

tendeels opgeheven, maar in het polderland zijn veelal alle lijnen recht. Kanalen, vaarten, dijken en wegen volgen zooveel mogelijk de rechte lijn. Dan zal de gelegenheid tot flankering ontbreken, en dan zal men wel genoodzaakt zijn, ondanks de natuurlijk ook daaraan verbonden bezwaren, stelling te nemen achter de waterkeering aan 's vijands zijde. Niet ten onrechte wees ik op het groote voordeel voor de Belgen, dat aan den Yser de waterkeering aan eigen zijde 2 Meter hooger was dan die aan 's vijands zijde. Maar, zooals ik reeds zeide, waar vindt men dat, wanneer het niet, met het oog op de landsverdediging, reeds in vreedstijd is voorbereid.

En dit laatste kunnen wij niet verwachten, daar het niet te voorzien is welke van de talloze waterkeeringen in ons polderland, buiten onze permanente stellingen, wellicht in den loop van een oorlog voorbeschikt zullen zijn, weerstandslijn te worden.

Wat ten slotte de opmerking van den Kapitein v. M. betreft over het ontzet van Leiden, nog dit:

Bij het ontzet van Leiden bleek, dat de Nederlander het water tot zijn bondgenoot wist te maken en de vreemdeling tegen het hem van het water dreigende gevaar geen afdoende maatregelen wist te treffen.

Ik denk dat niemand tegen die uitspraak eenig bezwaar zal hebben.

Wil de Kapitein v. M. de gevolgtrekking maken, dat de toenmalige loop der gebeurtenissen een bewijs is voor de door hem verkondigde theorie, dan moet ik vreezen, dat hij van de geschiedenis van dat ontzet niet volkomen op de hoogte is en ik zou hem de lezing willen aanbevelen van Fruin's Verspreide Geschriften, waarin hij een verhandeling zal vinden over „Het beleg en ontzet der Stad Leiden in 1574”.

Immers zijn woorden: „De belegerende Spanjaarden toch verkeerden „ten opzichte van de vloot van Boisot in de positie van verdediger” wijst op onbekendheid met den toestand.

Hier deed zich het geval voor, dat, naast de twee tegenover elkaar staande partijen, belegerde en belegeraar, een derde groep als het ware in den rug van den belegeraar optrad en hem met behulp van het water in den rug bestookte.

Mocht ooit een strijd in ons polderland gestreden moeten worden, dan is een herhaling van een dergelijk handelen niet uitgesloten en zeker eerder mogelijk voor de met plaatselijke kennis toegeruste Nederlanders, die volkomen op de hoogte kunnen zijn van de beschikbare inlaatmiddelen en aanvoerwegen dan voor den indringer.

Juist het ontzet van Leiden toont aan, aan welke gevaren een vijand, die ons polderland binnendringt, zich blootstelt.

De Spanjaard die tegenover dezen aanval de Landscheiding tusschen Rijn en Delfland bezet had, werd hier niet door het water, maar door het zwaard verdreven en daarna werd de Landscheiding doorgegraven om zoodoende het water een doortocht naar Rijnland te banen. Het was 's vijands eerste verdedigingslijn die genomen werd, zooals nog

meerdere te vuur en te zwaard genomen en doorgegraven zouden moeten worden, eer het water 's vijands insluitingswerken om Leiden in den rug kon naderen en hem kon verdrijven.

En daarbij mogen wij dan niet vergeten, dat het besef, dat men onkundig was om het naderende water te keeren of af te voeren, dat men den omvang van het dreigende gevaar niet kon peilen, het moreel der Spanjaarden zoodanig drukte, dat de belangrijkste punten zonder slag of stoot en zonder noodzaak aan de watergeuzen werden overgelaten.

Had men aan Spaansche zijde den waterstaatkundigen toestand kunnen overzien, had men daardoor meer zelfvertrouwen gehad, het ontzet van Leiden zou een heel wat moeilijker verloop gehad hebben.

Het was minder „het water”, dat trouwens de belegeringswerken voor Leiden geen eens bereiken kon, dan „de vrees voor het water”, waardoor de Spanjaarden het beleg opbraken.

Over Handgranaten- en Stormscholen tijdens de mobilisatie,

DOOR

H. P. PIEPER,

Kapitein der Infanterie N. I. L.

Toen in den loopgravenstrijd het gevecht van man tegen man weer geheel op den voorgrond trad, had dit tot natuurlijk gevolg het hernieuwde gebruik van vele verouderde wapens, die eerst in hun ouden vorm werden toegepast doch, dank zij de zoo hoogstaande techniek, meer en meer verbeterd en eindelijk bijna tot volmaaktheid werden gebracht. Hieronder behoorden behalve bommen- granaat-, en mijnwerpers ook de handgranaten en waar dit een klein wapen was, steeds (om en bij den man en wel bij elken man) binnen het bereik van allen (zoowel infanterist, artillerist, cavalerist als genist) was zulks oorzaak dat een ieder zijn krachten erop beproefde het te verbeteren, te veranderen, aan te passen aan nieuwe gestelde eischen enz. waardoor een groote verscheidenheid van modellen ontstond. Toch kan de groote massa verdeeld worden in 2 groepen en wel: de schoken en de tijdhandgranaat. De eerste komt tot explosie bij het raken van een doel, de andere nadat een lont die gedurende een bepaalden tijd heeft gebrand de lading tot ontsteking brengt. Bij deze laatste maakte men weer onderscheid tusschen granaten, die eerst werden ontstoken en daarna weggeworpen en andere waarbij de ontsteking eerst plaats heeft door het wegwerpen zelf.

Wat het gebruik betreft, werden de handgranaten verdeeld in offensieve en defensieve granaten. In geen enkel land werd dit verschil echter nauwkeurig omlijnd. Ook naar den aard der uitwerking werden 2 groepen onderscheiden n.l. die, waarbij scherfwerking op den voorgrond trad en die, waarbij de nadruk werd gelegd op de dodelijke werking van de groote massa explosieve stof.

Gaan we bij de verschillende landen na welke types werden gebruikt dan vinden we in:

Engeland: eerst de Yale Schokgranaat, daarna zeer spoedig de citronades en andere tijdgranaten, die door 't wegwerpen tot ontsteking komen en de schokgranaat geheel verdringen.

Frankrijk: een tijdgranaat, die eerst tot ontsteking werd gebracht en daarna weggeworpen en waarbij scherfwerking op den voorgrond staat.

Duitschland: een granaat waarbij de werking van de explosiestof de hoofdzaak is en scherfwerking geheel wordt vermeden. De steelgranaat heeft dan ook een zeer dunne wand, en bevat veel explosiestof; de werking is hevig, doch gelocaliseerd binnen enkele Meters. Voorts de eigranaat een zeer klein projectiel, gevuld met buskruit en aluminium met slechts geringe scherfwerking.

Oostenrijk: dezelfde handgranaten als in Duitschland; doch aan het einde van den oorlog werd weer overgegaan tot de schokgranaat met korten steel.

Het voordeel van de schok- boven de tijdgranaat is hoofdzakelijk hierin gelegen, dat bij de schokgranaat het getroffen doel werkelijk de geheele explosie ontvangt terwijl men bij de tijdgranaat steeds onzeker is dat het doel, hoewel het geraakt wordt, ook werkelijk binnen de explosie ligt, immers, indien de ontsteking te lang duurt, bestaat de kans, dat het projectiel reeds aan het doel voorbij is.

In Nederland werd het groote nut ingezien van de handgranaat en de noodzakelijkheid om den manschappen het gebruik ervan te leeren. Als projectiel werd genomen de schokhandgranaat in vorm en werking overeenkomende met de Engelsche Yale granaat. Het projectiel bestond uit schokbuis, lichaam en staart. Deze laatste diende om het neerkomen op den schokbuis te verzekeren. Het gewicht van 1 KG. was echter te groot, de vorm te onhandig en de scherfwerking te hevig (ongeveer 200 M. straal). Aangezien geen gelegenheid bestond andere projectielen te maken en de handgranaten zeer goed voldeden bij het verdedigend gevecht werd toch de soldaat met dit projectiel geoefend. In Juni 1916 werden op de Kemperheide bij Arnhem een aantal officieren en onderofficieren opgeleid in het technisch gebruik van de schokgranaat; uit hen werden de commandanten en instructeurs gekozen voor de acht op te richten handgranatenscholen n.l. te Waalsdorp, Laren, Vlissingen, Bergen op Zoom, Goirle (Tilburg), Harskamp, Kemperheide en later ook te Assen.

Elke school bestond uit een loopgraafje van ongeveer 15 M. lengte, waarachter de niet-werpers zich dekten, een klein onderkomen voor den werper benevens enkele doelloopgraafjes op verschillende afstanden. Het personeel bestond uit een officier-ct, een officier- en 4 onderofficieren-instructeurs benevens een onderofficier en een paar man voor onderhoud van het materieel. Oorspronkelijk werd slechts een tiental manschappen per compagnie infanterie opgeleid in het technisch werpen van scherpe schokhandgranaten.

De voortdurende loopgravenstrijd bewees echter niet alleen het groote nut van de handgranaat voor de infanterie bij den aanval, bij de verdediging, bij het zuiveren van loopgraven, van onderkomens, het nemen van mitrailleurstellingen enz maar tevens voor de cavalerie bij het gevecht te voet, de artillerie voor de onmiddellijke verdediging der stukken en vooral bij de genie bij het opruimen van ijzerdraad-

versperringen. Het bleek dan ook noodzakelijk, dat behalve de specialisten, alle manschappen het gebruik van handgranaten moesten leeren. Want al moge het oogenschijnlijk zeer gemakkelijk lijken, toch is het beslist noodig dat het werpen systematisch worde aangeleerd opdat de man niet alleen z u i v e r leert werpen, doch tevens door drongen wordt van de kracht die van de handgranaat als wapen uitgaat. En even noodig als het is, dat een man met zijn geweer met scherp leert schieten, even noodzakelijk is het, dat hij werpt met scherpe handgranaten opdat hij wete wat hij met het wapen kan doen en welke uitwerking hij ervan kan verwachten.

Waar dit alles ook hier te lande werd ingezien, werd niet meer volstaan met de opleiding van 10 manschappen per compagnie, maar werden de handgranatenscholen permanent verklaard en ontvingen een tweede, derde enz. tental aan die scholen hunne opleiding. Ook de andere wapens werden niet vergeten, zoodat ten slotte het geheele Nederlandsche leger geleidelijk geoefend werd in het werpen met handgranaten.

Intusschen werd aan de scholen de leerstof meer en meer uitgebreid en aangepast aan de lessen, die de oorlog met zich bracht.

Gebleken was, dat de handgranaten niet in voldoende mate konden worden aangemaakt en aangevoerd naar de voorste linies. Als vanzelf ontstond een drang om de granaten in de loopgraven zelf aan te maken van de daar aanwezige materialen. Men gebruikte oude conservenblikjes, gevuld met ijzerafval en schroot. De lading bestond uit dynamiet, trotyl, enz. terwijl als ontstekingsmiddel luciferskoppen, een strijkplankje en bickford vuurkoord dienst deden. Dit waren de z.g. springbussen, naar hun wezen tijdgranaten waarbij de lengte van het stukje bickford vuurkoord den brandtijd aangaf en de ontsteking plaats had doordat met het strijkplankje langs de luciferskoppen werd gestreken, die op hun beurt het vuurkoord deden ontbranden.

Uit den aard der zaak was dit zeer primitief en echt oorlogswerk: goedkoop, doch zeer onbetrouwbaar, maar . . . veel gebruikt. Ditzelfde materiaal werd nu aan de handgranatenscholen verstrekt en ook daar werden de manschappen onderwezen in den aanmaak en het gebruik. Aangezien dit echter op den duur te gevaarlijk bleek, werden de springbussen spoedig uitsluitend door Geniepersoneel aangemaakt, waardoor een meer gelijkvormig projectiel ontstond. Toch was de werking, die afhing van de samenstelling en lengte van een stukje Bickford vuurkoord, niet genoeg betrouwbaar, zoodat de oefeningen met springbussen aan de scholen werden gestaakt.

Toen werd aan de Hembrug een nieuwe tijdgranaat uitgevonden (dooshandgranaat), die geheel in de fabriek werd samengesteld en volkomen betrouwbaar bleek. Deze berustte op het beginsel, dat door het wegwerpen, een hefboompje eerst door een vinger omlaag gedrukt, terugsprong met de punt in een slaghoedje, dit ontstak, daardoor een sasring deed branden, die de verbranding overbracht op een slagkwik-

pijpe en daarna de trotyl tot explosie bracht. Deze granaat, nauwkeurig afgewerkt in de fabriek, verdiende verre de voorkeur boven de springbussen en bleek na enkele wijzigingen ook in de practijk geheel betrouwbaar.

De oefeningen aan de handgranatenscholen hadden langzamerhand een geheel ander karakter gekregen en waren gebaseerd niet alleen op de technische maar ook op de tactische opleiding der manschappen. Oorspronkelijk duurde de opleiding slechts 2 dagen doch al spoedig werd zij uitgebreid tot 3 dagen, heen en terugmarsch inbegrepen. Bij de zuiver technische opleiding werd den man geleerd op verschillende manieren te werpen. Voor de schokgranaat was dit noodig om deze goed tot haar recht te doen komen. Door het maken van een grooten boog, hield de staart de granaat in de goede richting en was het neerkomen op de schokbuis verzekerd, hetgeen niet altijd het geval was bij een kleine, weinig krachtigen worp. Vandaar dat geleerd werd om óver hooge schijven te werpen. Na de invoering van doos- en eigranaat werd de manier van werpen meer overgelaten aan den natuurlijke aanleg van den man. Daardoor ging minder tijd verloren met het aanleeren van systematisch werpen en werd de hoofdzaak: het treffen van de doelen. Nadat dit den man in de verschillende houdingen en vanuit verschillende loopgraven was geleerd, wierp hij met de z.g. „half scherpe” granaat. Deze is geheel gelijk aan de scherpe granaat met dit onderscheid dat de lading niet bestond uit trotyl met een slagkwippijpe, doch uit ongeveer 10 Gram buskruit No. 2. Bij het neerkomen werkte de schokbuis, het kruit werd ontstoken en dreef met luiden knal de houten stop met staart uit het granaatlichaam. Hierna werden de gezamenlijke oefeningen gehouden en verschillende nabootsingen gemaakt van den loopgravenstrijd. Wanneer de man dan volkomen vertrouwd was geraakt met de handgranaat, werd den 3^{den} dag overgegaan tot het werpen met scherp. De eerste worp had plaats onder onmiddellijk toezicht van een onderwijzer, doch daarna werd de man geheel vrij gelaten en wierp hij soms geheel alleen, soms met enkele andere soldaten te zamen, waardoor zij niet alleen elkaar controleerden maar bovenal het gevoel hadden geheel afhankelijk te zijn van eigen kennen en eigen inzicht. Dit werd den manschappen reeds bij den aanvang van elken cursus medegedeeld, waardoor zij eigen verantwoordelijkheid gevoelden en een extra prikkel kregen zich geheel aan de oefeningen te wijden. Deze wijze van opleiding bleek een succes te zijn aan alle handgranatenscholen en veranderde den oorspronkelijken, nog vaak gekoesterden, angst voor de handgranaten in een enthousiasme om zoo veel en zoo goed mogelijk te werpen. Dan werd tot slot een volledige verdediging van een deel van een loopgravenstelsel nagebootst. Loopgraafwachten en posten werden ingedeeld, enkele afdelingen rustten in de onderkomens en in de 3e lijn.

Bij het melden van een aanval, voorgesteld door schijven, werd deze tegengehouden door de loopgraafwachten met geweervuur, bij 't door-

zetten rukten ondersteuningstroepen op met handgranaten, de aanval werd afgeslagen en een tegenaanval volgde enz., waardoor de manschappen niet alleen hun granaten goed leerden gebruiken zonder dat een onderwijzer hielp, maar waarbij zij tevens een inzicht kregen van hetgeen zij zamen konden presteeren.

De genoemde handgranatenscholen werkten winter en zomer door aan de opleiding.

Toen Schrijver dezes in de gelegenheid was gesteld de opleiding in het handgranaatwerpen bij een depotbataljon van het Duitsche Leger te volgen, bleek, dat aan den rekrut reeds direct bij de eerste oefeningen ook de beginselen van het handgranaatwerpen werden geleerd. Nadruk werd gelegd op het zuiver raken van het doel. Op een algemeene handgranatenschool werd onder de eigen officieren met de compagnie met scherp geworpen, doch zeer elementair. De tactische opleiding had plaats op speciale scholen direct achter het front. Aan alle soldaten, zonder uitzondering, werd het werpen geleerd, terwijl de stormtroepen nog weer een extra opleiding kregen, waarbij de oorlog dikwijls zóó natuurlijk werd nagebootst, dat verwondingen in de eigen troepen geen zeldzaamheden waren. Die stormtroepen waren ingesteld omdat het onmogelijk bleek van elken man het alleruiterste te vergen en omdat niet van elken soldaat geëischt kon worden, dat hij geheel vertrouwd was met alle hulpmiddelen van den modernen oorlog.

Toen ook in ons leger besloten was stormtroepen te vormen, werd op Waalsdorp een Centrale Opleidingsschool ingericht. Een groot dubbel loopgravenstelsel, waarin zooveel mogelijk alle bijzonderheden waren toegepast, werd aangelegd in het duinterrein. Aan deze school was al het materieel vertegenwoordigd waarover ons leger kon beschikken, benevens Duitsche granaat- en mijnwerpers met bijbehorende munitie.

Het lag in de bedoeling nog 6 à 8 stormscholen in te richten, de officieren instructeurs zouden worden opgeleid aan de Centrale Stormschool, zoodat in het geheele leger eenheid van opleiding zou zijn.

Op 30 Juli 1918 begon de eerste opleiding van een twaalfstal officieren aan de Centrale Stormschool. Hier had eerst plaats de individueele opleiding noodig voor den stormman, daarna de opleiding van den eigenlijken stormtroep. Bepaalde de eerste zich hoofdzakelijk tot de fysieke en moreele opvoeding van het individu, de opleiding van den stormtroep had ten doel het beleid van aanvoerder zoowel als enkeling tot den hoogsten graad op te voeren.

Naast deze opleiding stond de technische. De moderne oorlog had niet alleen veel nieuwe machines te voorschijn geroepen, doch eischte tevens, dat een ieder die zou kunnen bedienen. Waar de technische opleiding van den infanterist zich vroeger bepaalde tot het geweer, moet nu ieder soldaat in staat zijn de werking van handgranaten te kennen, geen artillerist staat hem bij om de mijnwerpers te gebruiken, de granaatwerpers, de vlamspuiten enz. en een volgend moment

zal hij geroepen worden een mitrailleur te bedienen of een bommenwerper. Daarom is het zoo noodzakelijk geworden het individu zelfstandig op te leiden opdat hij in tijden van gevaar met al die hulpmiddelen weet om te gaan.

Dit nu was het werk van de Stormscholen; de man werd technisch opgeleid in het gebruik der moderne oorlogsmiddelen. Daarna kwam de tactische toepassing van die middelen. In het loopgravenstelsel werden verschillende oorlogsmomenten nagebootst, waarbij het genoemde materieel in werking werd gebracht, als:

het zuiveren van loopgraven,
het vernielen van ijzerdraadversperringen en het aanleggen er van in veroverd terrein,

het besluisen en nemen van kleine steunpunten, van mitrailleurnesten en verder het inzetten van den aanval die doorgezet werd door de volgende infanterietroepen.

Aangezien al deze opdrachten voor de stormtroepen hoofdzakelijk 's nachts plaats vonden, werden aan de Centrale Stormschool vele nachtoefeningen gehouden, waarbij zoo zuiver mogelijk de werkelijkheid werd nagebootst en steeds zoeklichten en lichtseinen aanwezig waren om elke handeling van den vijand bij ontdekking onmiddellijk te melden. Zoodoende kon worden verkregen dat een ieder, die met vrucht een stormopleiding had gevolgd, werkelijk klaar was voor het gevecht.

Door het intreden van den wapenstilstand kon het oorspronkelijk plan van oprichting van groepsstormscholen niet tot uitvoering komen.

In de vredesorganisatie zullen de stormscholen echter blijven bestaan. Aan deze scholen zal dan alleen datgene worden onderwezen, wat bij den troep niet direct kan plaats vinden, als het werpen met scherpe handgranaten en voorts de opleiding tot stormmannen.

Bestrijding van Stormwagens,

DOOR

F. W. LAUPMAN,

Eerste Luitenant der Artillerie O. I. L.

De afweer van tanks geschiedt actief en passief.

Voor de actieve bestrijding is de artillerie het hoofdwapen. Dikwijls zullen de stormwagens reeds door het vernielings- en afsluitingsvuur tot staan gebracht worden; de niet buiten gevecht gesteld zijnde wagens worden in de eerste plaats met infanteriekanonnen en vooruitgeschoven veldgeschut op korte afstanden en met directe richting onder vuur genomen. Voor dit doel beschikt het Duitsche veldkanon over afzonderlijke projectielen „Tankabwehrgeschosse”, welke voorzien zijn van een pantserkap, waaronder eene buis zit met vertraagde werking. De projectielen van lange kanonnen hebben eene „Fernflughaube” d. i. een stalen kap, welke op het projectiel geschroefd wordt ten einde de lucht beter te kunnen doorklieven en zoodoende de baan te verlenigen (15 à 20%). De buis bevindt zich onder de kap.

Vooraf tegen de eerste groote tanks had het veldkanon veel uitwerking, bij de latere snel loopende stormwagens was de beschieting moeilijker.

De artillerie gebruikt de volgende middelen:

Afzonderlijke vuurmonden, welke niet achter dekkingen zijn opgesteld om direct in alle richtingen te kunnen optreden. Meestal staan deze stukken in kuilen (trechters) overdekt met takken tegen vliegerinzicht. De bedieningen worden in de nabijheid in loopgraven ondergebracht, de munitie eveneens of, zoo dat niet mogelijk is, in het vrije veld onder dekkleeden opgeborgen. De vuurmonden moeten niet te ver naar voren worden opgesteld en moeten niet te vroeg het vuur openen, daar ze anders spoedig vernield zullen worden.

Sectiën Veld-Artillerie, welke bespannen gereed worden gehouden om dadelijk te kunnen oprukken naar vooraf verkende en gemerkte opstellingsplaatsen.

Batterijen Veld-Artillerie, die direct inzicht hebben in het terrein waar de stormwagens vermoedelijk op zullen treden of desnoods naar dichtbij zijnde opstellingsplaatsen worden gebracht.

Zware batterijen vlakbaan en krombaan geschut met bijzonder gunstige waarneming. In rustige oogenblikken moeten deze batterijen vooraf op de meest waarschijnlijke punten inschieten.

Gedekt opgestelde batterijen, welke van te voren inschieten op de punten waar de stormwagens vermoedelijk zullen passeeren. Zij ontvangen hare aanwijzingen van vliegtuigen vaak draadloos of door middel van lichtseinen zoodra de tanks worden waargenomen.

Speciale anti-tankkanonnen, welke gemonteerd zijn op auto's.

Ook mijnwerpers worden voor dit doel aangewend. In Duitsland heeft men den lichten mijnwerper voorzien van eene speciale affuit, waarbij men den vuurmond door omzetting van een handle geschikt kan maken om vlakbaanvuur af te geven.

De infanterie bestrijdt de stormwagens met verschillende middelen.

Geweren en mitrailleurs, welke in Duitsland een speciaal kogel „Hartkerngeschoss”, met groot indringingsvermogen verschieten. Als richtpunten nemen de schutters voornamelijk de zijwanden om de benzinereservoirs of de bestuurders te treffen.

Anti-tank geweren; dit zijn afzonderlijke geweren, waarmede de troepen in voorste linie worden uitgerust. Het Duitse geweer heeft een kaliber van 13 m.M. en verschiet een puntigen kogel van messing. Het is een Mauser-enkellader met een maximum dracht van 500 M. en een gewicht van 16,5 K.G. Om te vuren wordt het geweer op een vork geplaatst.

Speciale mitrailleurs voor tankafweer.

Handgranaten, welke aan bosjes van 3 of 5 samen gebonden worden en onder de loopkettingen worden geworpen om hierdoor de wagens tot staan te brengen. Ook kunnen enkele dappere manschappen achter op de stormwagens klimmen en de bedieningen met handgranaten bestoken.

Vliegtuigen kunnen laagvliëgend de stormwagens met mitrailleurs en bommen bestrijden. Zij zijn echter bijzonder dienstig om de stormwagens van te voren te ontdekken en zodoende verrassingen te voorkomen. In het vrije veld laten de tanks diepingesneden evenwijdige sporen na, die zeer duidelijk op luchtphoto's zijn te onderscheiden. Stil staande stormwagens zijn minder gemakkelijk te ontdekken, daar zij alsdan meestal in de schaduw of gedekt tegen vliegerinzicht zijn opgesteld.

De vliegtuigen kunnen, wanneer de tanks op het gevechtveld verschijnen, de artillerie waarschuwen door lichtseinen of draadloos.

Tot de passieve verdedigingsmiddelen behooren in de eerste plaats natuurlijke en kunstmatige terreinhindernissen.

In sterk omwoeld terrein kunnen de stormwagens zich moeilijk verplaatsen; daarom vormt men door het laten ontploffen van zware mijnen groote trechters, die de stormwagens tijdens den aanval althans tijdelijk ophouden.

In moerassige streken kunnen de tanks moeilijk of niet voorwaarts komen; zoo mogelijk worden door den verdediger inundatiën gesteld.

Omtrent de bruikbaarheid der tanks in onze polderterreinen is weinig met zekerheid te zeggen. Bij een solieden ondergrond zullen de tanks waarschijnlijk wel gebruikt kunnen worden, bij een slappen bodem is het gebruik vrijwel uitgesloten.

Brede slooten en rivieren zijn voor de tanks onoverkomelijke hinderenissen. Om de groote Engelsche tanks tegen te houden, zijn slooten van minstens 4 M. breedte en 2 M. diepte met steile wanden noodig.

Bij het kiezen eener verdedigende stelling moet met de bovengenoemde factoren worden rekening gehouden. In het najaar van 1916 gebruikten de Duitschers reeds loopgraven van 2 $\frac{1}{2}$ M. breedte om den overgang voor de tanks te bemoeilijken.

Ook worden „tankvallen” gebruikt, waarvan de bedekking sterk genoeg is voor het normale verkeer, alsmede „tankmijnen”, die ontploffen zoodra de stormwagen er over heen gaat; het is dus een groote soort trapmijn.

Om wegen ontoegankelijk te maken worden allerlei versperringen voorbereid bijv. valkuilen met betonnen wanden, betonnen kokers, waarin tijdig zware ijzeren balken geschoven kunnen worden, met steenen gevulde wagens, die over den weg geschoven kunnen worden enz.

Mogelijke verbeteringen,

DOOR

F. A. PANNEKOEK,

Kapitein der Artillerie.

Nu we in onzekerheid verkeereren wat in het algemeen de toekomst zal zijn van het Nederlandsche leger, wat betreft zijn sterkte en algemeene organisatie mag het van belang geacht worden na te gaan, wat reeds nu verbeterd kan worden zonder op nog onoplosbare vraagstukken vooruit te loopen, waarbij ik mij, in sommige opzichten, beperk tot de Vesting-Artillerie.

1. Reeds dadelijk valt dan het oog op de antiquiteiten. Een voorschrift als het Reglement op den Garnizoensdienst en de Instructie voor Plaatselijke Commandanten en Plaatsmajoor's uit het jaar 1815 en berustende op nog oudere Fransche wetten is wel uit den tijd en worde hoe eerder hoe beter afgeschaft. Uitvoerbaar is het reeds lang niet meer.

Evenzeer uit den tijd zijn de militaire strafwetten uit het jaar 1815 (C. L. en R. K.). Nieuwe wetten wachten reeds sedert een jaar of 15 op invoering en zijn misschien weer verouderd. De militaire rechtspraak volgens de Rechtspleging bij de Landmacht uit 1815, herzien in 1912 en de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof uit 1815 heeft eigenlijk geen reden van bestaan meer (zie Mr. F. A. van Engen, Militaire Rechtspleging, Utrecht 1903). Rechtspraak door den gewonen burgerrechter geeft een betere waarborg voor den beklagde. Evenals in andere rechtszaken kan de rechter zich door deskundigen laten voorlichten. Een bijkomend voordeel is, dat de instructie dan eveneens door een jurist geschiedt. Het is niet onmogelijk, dat de functie van garnizoenscommandant dan tevens kan vervallen.

2. Wachtdiensten. Deze dienen geheel te vervallen in vredes-tijd. Van den dienst der garnizoenswachten, noch van dien der kazerne-wachten leert de milicien iets, dat hem in oorlogtijd van eenig nut kan zijn. De oorlogsopleiding is de hoofdzaak. Daar komt bij, dat de militie niet onder de wapenen moet komen om rijks- of particuliere eigendommen te bewaken, terwijl ook een dergelijke bewaking geheel ondoelmatig is. In geval van ontvreemding kan slechts zelden nagegaan worden, wie op het oogenblik, dat diefstal plaats had, op post stond. Zekerheid, dat de schildwachten als bewakers betrouwbaar zijn, bestaat evenmin. Bij afschaffing der garnizoenswachten is misschien uitbreiding van rijks- of gemeentepolitie noodig.

De kazernewachten worden beter vervangen door portiers met eenige helpers.

3. Voorschriften. Van de voorschriften, die verbetering behoeven valt het eerst de aandacht op het receuil militair of de verkorte uitgave er van (V. B. U.). Deze verzameling bevat grootendeels vervallen en verouderde bepalingen. Het raadplegen is niet gemakkelijk, vooral omdat in de verkorte uitgave (3400 blz.) de voorschriften in hun oorspronkelijken vorm zijn afgedrukt en de wijzigingen eveneens in tijdsorde. De verzameling wordt pas na maanden werken bruikbaar. Het zou reeds een verbetering zijn, wanneer evenals reeds met de pensioenwetten is geschied, b.v. de militiewet met beide militiebesluiten en een militiebeschikking bij de tegenwoordige wet (1912) behorende, afzonderlijk werd gedrukt, evenals Landweernet, Landstormwet, Voorschriften reservepersoneel, terwijl van het overige een verzameling werd gemaakt, naar onderwerpen gerangschikt in den nu geldenden tekst en dan de V. B. U. te doen vervallen. Van de legerorders die in plaats van het R. M. zijn gekomen, is het gewenscht dat b v. telkens na 5 jaar de nog van kracht zijnde worden herdrukt op de wijze als voor het R. M. is aangegeven onder vervallen verklaring van de behandelde deelen.

Een voorschrift, dat eveneens dringend herziening eischt, is dat op den inwendigen dienst. De inhoud is voor een deel vervangen door andere voorschriften en past voor een deel niet meer op den tegenwoordigen toestand.

4. Oefeningen. Alleen diè oefeningen moeten behouden blijven, die als oorlogsvoorbereiding haar nut hebben. Door het vervallen van den Garnizoensdienst verdwijnt tevens de parade, waardoor bij de Vg. A. uit de oefeningen zonder geschut de compagnies- en bataljonsschool en de daarop volgende voorschriften kunnen vervallen evenals enkele bewegingen uit de recrutenschool, die slechts voor toepassing in de compagniesschool worden onderwezen. Oefeningen in den vredeswachtdienst kunnen eveneens vervallen.

Door den Minister van Oorlog is onder de bestaande omstandigheden bepaald, dat met een eersten oefentijd van 6 maanden een proef moet worden gehouden. Het mag als bekend worden ondersteld, dat vóór invoering van de Militiewet 1912 het deel der militie dat bij de Vg. A. 4 maanden diende, in geoefendheid niet achterstond bij het deel, dat 8¹/₂ maand diende 1). Dit bleek wel als de miliciens voor herhalingsoefeningen onder de wapens kwamen. De gelegenheid tot oefenen na het eerste tijdperk van de eerste oefening der 8 maanders was gering.

Schraapt men van de oefeningen, die welke overbodig zijn, zooals boven werd aangegeven, dan is er te meer reden om aan te nemen, dat voor de Vg. A. een tijd van 4¹/₂ maand voldoende zal zijn voor

1) Bij de Infanterie was de ervaring een geheel andere. Red.

eerste oefening. Een beter gebruik van den beschikbaren tijd is nog mogelijk door de militie niet te laten opkomen in groote steden, waar oefenterreinen ontbreken of ver af gelegen zijn en veel tijd verloren gaat met het heen en terugloopen.

Een verkorting van den eersten oefeningstijd zou een belangrijk voordeel opleveren, want de lichte zou in 2 gedeelten kunnen opkomen en wel eerst elk gedeelte voor $3\frac{1}{2}$ maand voor oefeningen met kleine sterkte en daarna gedurende een maand te samen voor oefeningen in grooter verband. In deze maand kunnen dan tevens de oudere lichten voor herhalingsoefeningen onder de wapenen komen; de encadreering geschiede dan in hoofdzaak door verlofskader, waaraan het beroepskader als onderwijzer is toegevoegd. Men is dan verzekerd, dat bij de elementaire oefeningen steeds beroepskader in voldoende aantal beschikbaar is om onderwijs te geven.

Elk jaar hebben dan gedurende acht maanden oefeningen met recruten plaats. De overige tijd kan besteed worden aan oefeningen en onderwijs van beroepskader en mogelijk aan andere werkzaamheden.

Op deze wijze zal een belangrijke besparing verkregen worden. Wordt deze gebruikt ten behoeve van het lager onderwijs, en de leertijd daarbij met 2 jaren verlengd, zooals reeds meer werd bepleit, dan is het mogelijk aan de lichamelijke opvoeding op de lagere school een ruimeren tijd te besteden, wat weer aan de opleiding in het leger ten goede komt. Een voortzetting van dit onderwijs na het 14e jaar zou van belang zijn.

De lichamelijke ontwikkeling behoort toch ook meer op de school dan in het leger thuis, waar in enkele maanden het resultaat toch maar gering kan zijn.

5. Promotie. Bij de bestaande regeling is een verschil in promotiesnelheid niet te vermijden. Niet alleen is het op zich zelf onaangenaam als men zich door jongere officieren tengevolge van omstandigheden, geheel buiten de personen liggende, ziet voorbijgaan, maar daarbij komt, dat men het ook in traktement en pensioen voelt. Onafhankelijk van deze kwestie, mag het wenschelijk worden geacht, dat officieren geruimen tijd bij andere wapens dienen ter verruiming van hun gezichtskring en om beter inzicht te krijgen in het werk der andere wapens. Dientengevolge kan het ook geen bezwaar hebben de promotie niet wapensgewijze, maar over het geheele korps officieren te doen plaats vinden.

Een aantal officieren, dat bij een wapen overcompleteet is, kan bij een ander wapen gedetacheerd worden.

De bevordering van onderofficieren tot sergeant-majoor-administrateur behoeft ook niet wapensgewijze plaats te hebben. Bij de onbereden (resp. bereden) wapens is hun werk overal hetzelfde. Men kan dus volstaan met 2 ranglijsten voor het geheele leger.

6. Uniformen. De nu ontworpen wijzigingen kunnen worden toegejuicht voor zoover ze vereenvoudiging geven. Een verbetering

zou nog zijn het bezit en het dragen van den wandelsabel geheel facultatief te stellen, of wel hem af te schaffen. Een lange sabel is voor een officier te voet een onding, alleen hinderlijk bij het loopen. De klewang worde dan gevoegd bij de velduitrusting; daarmee is dan tegelijk uitgemaakt wanneer hij gedragen moet worden.

Wordt de zwarte uniform alleen ingevoerd om buiten dienst te worden gedragen, dan zullen alleen gefortuneerde officieren er vermoedelijk gebruik van maken. In verband met de betere kwaliteit van het zwarte laken is het gewenscht, dat de zwarte uniform ook in dienst kan gedragen worden.

De organisatie van het Wapen der Genie,

DOOR

H. L. VAN ROYEN,

Kapitein der Genie.

Nu de normale toestanden weer beginnen terug te keeren en het groote incompleet aan genieofficieren een zoo economisch mogelijk gebruik van de beschikbare krachten meer dan ooit noodzakelijk maakt, is het een dringende eisch, thans ernstig onder de oogen te zien, of de bestaande organisatie van het Wapen nog aan de daaraan te stellen eischen voldoet en daarbij na te gaan of, en zoo ja op welke wijze, eene beperking van het arbeidsveld van het Wapen mogelijk zal zijn.

Het is mijn doel hieronder in algemeene trekken aan te geven, hoe, door eene verandering in de wijze van werken bij den Staf der Genie en eene geheele reorganisatie van de technische troepen, naar mijne meening op betere wijze dan thans het geval is, van de kennis, de ervaring en de werkkraft van den Genie-officier ten bate van het Leger kan worden gebruik gemaakt.

Achtereenvolgens zullen daarbij worden besproken de Staf van het Wapen en het Regiment Genietroepen.

I. De Staf van het Wapen.

In de eerste plaats komt het mij noodzakelijk voor het ontwerpen en de uitvoering van alle nieuwe werken, zoowel van die, dienende tot verhooging van het verdedigingsvermogen van liniën en stellingen, in den ruimsten zin genomen, als van die, op militair bouwkundig gebied — waaronder ik versta kazernes, c. a., hospitalen, enz. — centraal te doen geschieden, waartoe aan het bureau van den Inspecteur der Genie zouden moeten worden verbonden twee „bouw-bureau's”, één — waarin opgenomen het thans bestaande centraal-inundatie-bureau — voor de voorbereiding en de uitvoering van werken op fortificatorisch gebied en één voor de voorbereiding en uitvoering van werken op militair bouwkundig gebied. Aan het hoofd van elk bureau komt te staan een Kolonel.

De kennis, ervaring en werkkraft van deze hoofdofficieren, na den Inspecteur de oudsten van het Wapen, kunnen in de functie van Hoofd van het bouw-bureau ten volle worden beut. In deze functie kunnen zij leiding geven, terwijl deze hoofdofficieren bij de thans bestaande organisatie, als Genie-Commandant, bijna uitsluitend controleerenden arbeid hebben te verrichten.

Op deze bouwbureau's worden de ontwerpen gereed gemaakt en daarbij kan op ruime schaal worden gebruik gemaakt van de gegevens van vroeger uitgevoerde bouwwerken. Doch bovendien kan bij de voorbereiding van gelijksoortige werken in verschillende deelen van het land de wijze van werken veel eenvoudiger worden dan thans het geval is. Op het centraal bureau zullen verschillende tot de voorbereiding behorende werkzaamheden voor die werken te zamen kunnen worden uitgevoerd, terwijl deze bij de thans gevolgde wijze van werken door elk van de betrokken Eerst-aanwezend-ingenieurs afzonderlijk zullen moeten worden verricht.

Behalve het Hoofd van deze bouwbureau's zijn daaraan verbonden hoofd- en subalterne officieren der Genie — het aantal te bepalen naar gelang van de uitgebreidheid van de in voorbereiding en in uitvoering zijnde werken — en voor zoover betreft het bureau voor werken, tot de militaire bouwkunde behorende, zoo noodig aangevuld met ingenieurs.

De voorbereiding van alle werken heeft plaats ter standplaats van het bouwbureau, van waaruit personeel kan worden gedetacheerd tot het doen van noodzakelijke opmetingen en het voeren van onderhandelingen.

Voor de uitvoering wordt het noodige personeel naar de plaats van uitvoering gedetacheerd, vanwaar het, na gereedkoming van het werk, weder naar het bouwbureau terugkeert.

Ten einde het maken van lange reizen bij het verrichten van opmetingen, enz. zooveel mogelijk te beperken en de Hoofden der bouwbureau's in de gelegenheid te stellen de in uitvoering zijnde werken zoo gemakkelijk mogelijk te bezoeken, is het gewenscht de bouwbureau's zooveel mogelijk in de nabijheid van de plaatsen van uitvoering van werken te plaatsen. Voor het bureau voor werken op fortificatorisch gebied komt 's Gravenhage, voor het andere Utrecht de meest aangezeven standplaats voor.

In de tweede plaats zal aan de Eerst-aanwezend-ingenieurs eene meerdere mate van zelfstandigheid moeten worden toegekend.

Tot het uitvoeren van onderhouds- en herstellings-werkzaamheden, van voorzieningen en verfwerk moeten bij de thans gevolgde wijze van werken de Eerst-aanwezend-ingenieurs de noodige voorstellen doen. Deze voorstellen passeeren den Genie-Commandant, die deze, na ter zake zijn gevoelen te hebben medegedeeld, doorzendt aan den Inspecteur van het Wapen.

Hozeer erkend wordt, dat de opmerkingen van den Genie-Commandant in enkele gevallen waardevol zullen kunnen zijn, zal deze autoriteit zich toch in de meeste gevallen vereenigen met de voorstellen van den Eerst-aanwezend-ingenieur, die, uit den aard van de zaak, beter op de hoogte van den toestand is

Wanneer eenmaal machtiging tot het maken van de bestekken is verleend, moeten deze, alvorens tot aanbesteding kan worden overge-

gaan, worden goedgekeurd door den Inspecteur van het Wapen dan wel door den Genie-Commandant.

Zoo wordt een door of onder toezicht van den Eerst-aanwezend-ingenieur gereed gemaakt onderhouds-, verf- en voorzieningsbestek nagezien door den Genie-commandant en eerst daarna kan tot het drukken van het bestek en, nadat het gedrukte bestek wederom door den Genie-commandant is nagezien, tot het houden van aanbesteding worden overgegaan.

Neemt men nu in aanmerking, dat een Eerst-aanwezend-ingenieur is een Genieofficier met 20 tot 35 dienstjaren als officier, dan behoeft het geen verder betoog, dat aan dezen het maken van dergelijke eenvoudige bestekken geheel kan worden toevertrouwd.

Het wil mij voorkomen, dat het wenschelijk is, dat jaarlijks door den Eerst-aanwezend-ingenieur eene opgave wordt verstrekt van de werkzaamheden, welke aan de gebouwen in zijn ressort zullen worden uitgevoerd, waarvan de kosten een zeker te voren vast te stellen bedrag niet zullen mogen overschrijden en dat hij voorts de beschikking zal moeten hebben over een ruimen post voor onvoorziene uitgaven tot het verrichten van werkzaamheden, die door eene of andere oorzaak plotseling zeer urgent zijn geworden.

De noodige bestekken worden door hem, c. q. onder zijn toezicht, gemaakt en daarna gedrukt en aanbesteed.

Dit zou dan tevens eene snellere afdoening van zaken tengevolge hebben, die thans, doordat de betreffende voorstellen verschillende bureau's hebben te passeeren, dikwijls groote vertraging ondervindt.

Gaat men over tot de instelling van bovenbedoelde bouw-bureau's en geeft men aan de Eerst-aanwezend-ingenieurs eene grootere zelfstandigheid, dan zou de functie van Genie-commandant kunnen komen te vervallen, terwijl voorts de omstandigheid, dat de Eerst-aanwezend-ingenieurs ontlast zijn van het ontwerpen en de uitvoering van nieuwe werken, de mogelijkheid zou openen de eerst aanwezenschappen uit te breiden en dientengevolge het aantal te verminderen.

Het wil mij voorkomen, dat, op bovengeschetste wijze werkende, met hetzelfde aantal bij den Staf der Genie ingedeelde officieren meer en beter werk kan worden geleverd dan thans het geval is.

II. Het Regiment Genietroepen.

Het Regiment Genietroepen, ontstaan uit het voormalige bataljon mineurs en sappeurs, later Korps Genietroepen, is eene samenvoeging van verschillende soorten technische troepen.

Het bestaat uit den Staf en 2 bataljons; het Ie Bataljon uit den Staf, 6 compagnieën pioniers, de spoorwegcompagnie en de exploitatie-compagnie; het IIe Bataljon uit den Staf, 2 veld-telegraafcompagnieën, 2 vesting-telegraafcompagnieën en de verlichtings- en radio-telegraafcompagnie.

De aanleiding tot de samenvoeging van deze technische troepen, —

waarvan de opleiding, zoowel als de taak in oorlogstijd geheel verschillend is — tot een regiment, zal vermoedelijk moeten worden gezocht in de omstandigheid, dat elke afdeeling destijds op zich zelf te klein voor een zelfstandig onderdeel werd geacht.

Nu echter de wereldoorlog de groote behoefte aan technische troepen heeft aangetoond en in ons Leger, zij het dan ook schoorvoetend en op zeer bescheiden schaal, tot uitbreiding daarvan is overgegaan, bestaat er alle aanleiding te overwegen, in hoeverre het aanbeveling verdient de bestaande samenvoeging in den vorm van het Regiment Genietroepen te bestendigen.

In de eerste plaats is deze samenvoeging niet noodig voor de bevelvoering in oorlogstijd, aangezien juist bij mobilisatie het geheele Regiment in zelfstandige onderdeelen uiteen valt en het Depot Genietroepen wordt opgericht.

Van het Ie Bataljon vormen de 1e t/m 4e Pioniercompagnie te zamen 8 compagnieën Veldpioniers, waarvan bij elke divisie van het Veldleger 2 compagnieën worden ingedeeld; de 5e en 6e compagnie pioniers vormen 4 pelotons vesting-pioniers, die over de liniën en stellingen worden verdeeld; de spoorwegcompagnie vormt de spoorwegafdeeling van het Algemeen Hoofdkwartier, terwijl de Exploitatie-compagnie ophoudt te bestaan.

Van het IIe Bataljon vormen de 2 veld-telegraafcompagnieën de telegraafafdeelingen (beter te noemen telefoonafdeelingen, omdat uitsluitend over telefoonmaterieel wordt beschikt), die worden ingedeeld bij het Hoofdkwartier Veldleger, bij elk der Divisiën, bij de Cavaleriebrigade en bij de kustwacht; de 2 vesting-telegraafcompagnieën vormen de telegraafafdeelingen voor liniën en stellingen en voor de afzonderlijke forten; de verlichtings- en radiotelegraafcompagnie vormt de verlichtingsafdeeling (verlichtingspark) en de radiotelegraafafdeeling.

Het Depot Genietroepen is, behalve met de opleiding van het voor de verschillende onderdeelen bestemde personeel, belast met de voorbereiding en de uitvoering van de vernieling van kunstwerken, enz.

In de tweede plaats is het niet noodzakelijk bij alle tot het Regiment behorende onderdeelen, genieofficieren in te deelen, eenerzijds omdat de techniek feitelijk valt buiten het eigenlijke arbeidsveld van den genie-officier, anderzijds omdat deze van zoodanigen aard is, dat met minder technisch onderlegd personeel kan worden volstaan; terwijl in de derde plaats elk onderdeel als zelfstandig korps beter in de gelegenheid zal zijn zich te ontwikkelen dan thans in Regiments- en Bataljonsverband mogelijk is.

Bovendien hebben de herstellingen aan het tot de uitrusting van de onderdeelen behorende materieel een dergelijken omvang aangenomen en is ook de aard daarvan zoo verschillend, dat het niet meer gewenscht is deze voor alle onderdeelen in èen gemeenschappelijke werkplaats te doen verrichten, doch deze voor elk onderdeel afzonderlijk, door en onder toezicht en verantwoordelijkheid van eigen personeel, te doen uitvoeren.

Naar mijne meening zou het Regiment Genietroepen kunnen worden opgelost in:

1. Het Korps pioniers;
2. De Spoorwegafdeeling, waarbij gevoegd de exploitatiecompagnie;
3. Het Korps telephoon- en telegraafstroepen;
4. De Verlichtingsafdeeling;
5. De Radio-telegraafafdeeling.

Met de Luchtvaartafdeeling, het korps Pontonniers, het korps Torpedisten en de Motorafdeeling zouden zij kunnen vormen de technische troepen van het Leger en met die Afdeelingen rechtstreeks kunnen worden gesteld onder den Inspecteur der Genie, waartoe aan die autoriteit een Kolonel der Genie ware toe te voegen, dan wel onder een „Inspecteur der Technische Troepen”, aan wien dan tevens het voorbereiden van vernielingen in oorlogstijd, het toezicht op het daartoe opgelegde materieel, alsmede de leiding van de daarvoor te houden oefeningen ware op te dragen.

Gaat men nu na bij welke onderdeelen uitsluitend genie-officieren behooren te worden ingedeeld, dan komen daarvoor naar mijne meening in aanmerking:

- 1°. Het Korps pioniers;
- 2°. De Spoorwegafdeeling;
- 3°. Het Korps pontonniers.

In dit verband zij opgemerkt, dat de vredesdienst het niet noodzakelijk maakt voor die onderdeelen uitsluitend officieren te bestemmen, die eene opleiding hebben genoten als de genie-officier. In oorlogstijd echter zullen zoowel aan de officieren van de pioniers als van de Spoorwegafdeeling hooge eischen worden gesteld en zij zullen slechts aan die eischen kunnen beantwoorden, wanneer zij technisch goed zijn onderlegd en in hun officiers-loopbaan gelegenheid hebben gehad die kennis verder te ontwikkelen door studie en ervaring. En deze ervaring wordt door den genie-officier niet opgedaan bij de Genietroepen, doch bij den Staf der Genie.

Aan een commandant van eene compagnie Veld-pioniers wordt in oorlogstijd het ontwerpen en het inrichten van stellingen opgedragen met alles wat daarmede samenhangt, als maken van onderkomens en munitiemagazijnen, inrichten van logies, wegeaanleg, watervoorziening, de voorbereiding en het stellen van inundatiën, enz., alle werkzaamheden, die alleen aan technisch onderlegde officieren kunnen en mogen worden opgedragen.

De commandant van de Spoorwegafdeeling wordt belast met het aanleggen van militaire spoorlijnen, zoowel normaal- als smalspoor; voorts met het herstellen van spoorlijnen met de daarin gelegen kunstwerken; het vernielen van kunstwerken en stationemplacements en ten slotte met de uitvoering van alle op spoorweggebied te verrichten werkzaamheden.

Ook voor den dienst bij de pontonniers wordt van de officieren technische kennis vereischt en de verschillende werkzaamheden, door het bruggen-depot tijdens de mobilisatie uitgevoerd en voor oorlogstijd voorbereid behooren naar mijne meening geheel tot het ressort van den genie-officier.

Ten aanzien van het korps Torpedisten, de Motorafdeeling en de Telephoon- en Telegraafstroepen wordt eene encadreering met genie-officieren niet noodig geacht. De opleiding van den genie-officier gaat in eene geheel andere richting. Bij deze korpsen zouden officieren van andere Wapens kunnen worden geplaatst op gelijksoortige wijze als dit bij de Luchtvaart-Afdeeling het geval is.

Voor de Verlichtingsafdeeling en de Radio-Telegraafafdeeling eindelijk zouden moeten worden bestemd officieren, die onderwijs in de Hoogere Wiskunde hebben genoten (Genie- en Artillerie-officieren) en die, alvorens bij die Afdeelingen te worden geplaatst met vrucht een cursus aan de Technische Hoogeschool c. q. een Middelbaar Technische School hebben gevolgd. Bij deze Afdeelingen zouden voorts — zooals thans ook reeds het geval is — uitsluitend ten behoeve van werkzaamheden van technischen aard, ingenieurs kunnen worden ingedeeld, aan wie zoo noodig een rang zou kunnen worden verleend.

Het is duidelijk, dat met eene reorganisatie van zoo ingrijpenden aard eenige tijd gemoeid zal zijn, omdat daarbij nog verschillende vraagstukken onder de oogen zullen moeten worden gezien, als encadreering met onderofficieren, hunne opleiding en bevordering; de opleiding van opzichters van fortificatiën; de oorlogsbestemming van de Genie-officieren, enz.

Intusschen komt het mij wel mogelijk en zeer gewenscht voor reeds nu geleidelijk daartoe over te gaan.

In de eerste plaats zal eene wijziging van de organisatie van den Staf der Genie na demobilisatie mogelijk zijn; doch ook tot de reorganisatie van de Technische Troepen zal geleidelijk kunnen worden overgegaan.

Daartoe zou het Bataljonsverband bij het Regiment kunnen worden opgeheven en de beide bataljonscommandanten kunnen worden belast met de leiding van en het toezicht op de oefeningen van de thans tot een bataljon vereenigde compagnieën alsmede met de leiding van alle voorbereidingen in oorlogstijd.

Voorts zou de Verlichtings- en Radio-telegraafcompagnie kunnen worden gesplitst.

De technische dienst bij de 2 onderdeelen is van zoo verschillenden aard, dat het voor den commandant van die Afdeeling niet mogelijk is deze beide diensten volkomen te beheerschen.

Daarbij zou dan ook reeds nu de Verlichtingsafdeeling los van het Regiment Genietroepen kunnen worden gemaakt, omdat speciaal voor deze afdeeling nog een ander bezwaar voor de opname in Regimentsverband bestaat.

De Verlichtingsafdeeling met alle materieel behoort in mobilisatie- en oorlogstijd eene standplaats binnen de Stelling van Amsterdam te hebben, zooals ook in dezen mobilisatietijd het geval is geweest.

Thans gedemobiliseerd zijnde is alle materieel, voor zoover daarvoor te Utrecht althans plaats kon worden gevonden, daarheen overgebracht. Bij een volgende mobilisatie zal dit weder naar de Stelling van Amsterdam moeten worden vervoerd. Het verdient derhalve aanbeveling deze Afdeeling zelfstandig te maken en een standplaats binnen de Stelling van Amsterdam aan te wijzen. Voor de Afdeeling Radio-telegraphie geldt, hoewel in mindere mate, hetzelfde.

Ten slotte zou thans kunnen worden begonnen met de indeeling van officieren van andere Wapens bij de telegraafcompagnieën van het Regiment Genietroepen; en de thans daarbij ingedeelde luitenants en later kapiteins der Genie geleidelijk over te plaatsen naar andere onderdeelen of naar den Staf der Genie, waar de Genie-officier meer tot zijn recht komt en van zijne kennis op betere wijze partij kan worden getrokken.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 23 Juni 1919.)

NEDERLAND. De uitgebreide staf, welke onzen Minister van Buitenlandsche Zaken te Parijs bijstond, was uit de volgende personen samengesteld:

Jhr. Dr. J. Loudon, gezant te Parijs, Jhr. Mr. R. de Marees van Swinderen, gezant te Londen, Mr. D. W. Baron van Heeckeren, chef van de afdeeling politieke zaken aan het Departement van Buitenlandsche Zaken, Mr. Dr. F. M. Schmolck, gezantschapsraad, Jhr. Mr. Dr. H. M. van Haersma de With, optredende als particulier secretaris van den Min. van Buitenl. Zaken, Mr. Dr. L. Carsten, Prof. Dr. H. R. Colenbrander, Prof. Mr. Dr. G. W. J. Bruins, Prof. Mr. Dr. Jhr. W. J. M. van Eysinga, Mr. B. C. J. Loder, voorzitter van het dagelijksch Bestuur van het Int. Intermediair Instituut, Prof. Mr. J. A. van Hamel, Schout bij Nacht J. W. A. F. van Maren Bentz van den Berg, Inspecteur Generaal van het Loodswezen, Kapitein ter Zee H. G. Surie, Kolonel van den Gen. Staf C. van Tuinen, Hoofdingenieur H. van Oordt, directeur van den Waterstaat in Zeeland, Hoofding. F. Baucke, directeur van den Waterstaat in Limburg.

Het succes van den Minister was van af zijne eerste redevoering verzekerd. De Raad van Vijf hoorde de verklaring van den Heer van Karnebeek als antwoord op de wenschen van Hijmans. Bij de gedachtenwisseling, die volgde, werd alleen het vraagstuk der procedure besproken. De Raad van Vijf heeft zich met de meening van onzen Minister vereenigd, dat in rechtstreeksche besprekingen tusschen Nederland en België de oplossing moet worden gezocht, en wel met inachtneming van de door Nederland gemaakte reserves. Teruggekeerd in den Haag legde de Min. van Buitenl. Zaken in de beide Kamers eene verklaring af, waaruit bleek, dat bij de herziening van het tractaat van 1839 overgang van souvereiniteit en vestiging van internationale servituten geheel uitgeschakeld zijn. Nadat Nederland met België tot overeenstemming zal zijn gekomen over de regeling van de rivierenkwestie, zal het resultaat der onderhandelingen aan de groote mogendheden worden overgelegd.

Koning Albert heeft nu aan onze Koningin een telegram gezonden om dank te betuigen voor de wijze, waarop de Belgische vluchtelingen in Nederland waren geherbergd.

Op de vraag van de geallieerden omtrent deelname aan de blokkade

tegen Duitschland, indien dit niet zou teekenen, antwoordde Nederland ontkenkend evenals andere neutrale staten.

De Eerste Kamer nam het wetsontwerp tot het aangaan van eene Indische leening van ten hoogste 180 millioen gulden zonder hoofdelijke stemming aan.

De Tweede Kamer nam het wetsontwerp tot verhooging der posttarieven en postpakketten aan.

Door den Min. van Financiën werd eene commissie van advies betreffende de heffing eener weeldebelasting geïnstalleerd.

Er is een verslag verschenen van de commissie door den Minister van Oorlog ingesteld, tot onderzoek van de oorzaken der ontevredenheid in het leger.

Aan Duitschland werd een crediet van 80 millioen verleend voor levensmiddelenleveranties.

De Memorie van Antwoord op het wetsontwerp betreffende den achturigen werkdag is bij de Tweede Kamer ingekomen. De Minister van Arbeid zal een wetsontwerp indienen tot vaststelling van den 8-uren dag voor het winterhalfjaar voor landarbeiders. In de drukke maanden zal de werktijd 10 uur zijn; gedurende enkele weken 12 uur.

Te Amsterdam brak eene staking onder bootwerkers uit tegen den wil van de vakorganisatie. Deze staking was echter van korten duur.

De internationale verhouding op den Rijn dreigt ten nadeele van ons land te veranderen. In plaats van de oeverstaatscommissie wil men nu eene internationale commissie instellen, waarin behalve de oeverstaten ook Italië, België en Engeland vertegenwoordigd zullen zijn. Hierbij is eene onbillijke verdeeling der stemmen voorgesteld. Van de 19 stemmen zou b.v. Frankrijk er vijf krijgen en Nederland slechts 2.

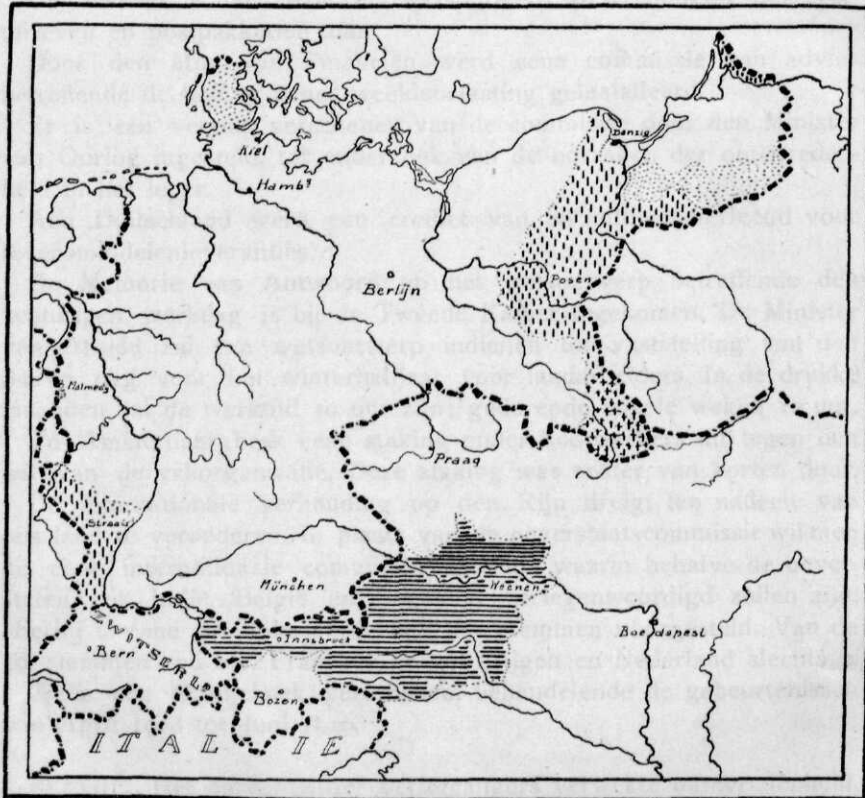
Er is een Oranjeboek verschenen, behandelende de gebeurtenissen van April 1918 tot Juni 1919.

BELGIË. Het oproepen der verlofgangers verwekte ontevredenheid. Tot het bezetten en eventueel verder oprukken in Duitschland werden echter troepen uitgezocht, bestaande uit jonge mannen, welke de Duitse overheersching hebben meegemaakt en daardoor fel anti-Duitsch zijn. De Belgen hebben Eupen en Moresnet bezet. Het legercontingent van 1919 is bepaald op een maximum van 350.000 man oorlogsterkte en 100.000 man vredessterkte.

De haven van Zeebrugge is weer officieel heropend.

De Katholieke Vlaamsche Bond van Antwerpen heeft besloten bij de a. s. wetgevende verkiezingen als Katholieke Vlaamsche Volkspartij zelfstandig en afzonderlijk op te treden. Dit als gevolg van de afwijzende motie der regeering tijdens de interpellatie over de Vlaamsche grieven.

Na de genomen beslissing te Parijs inzake de Nederlandsch-Belgische kwestie, hield het gestook in een bepaald gedeelte der Belgische pers onverminderd aan; de uitlatingen der Belgische Regeering blijven

Afstaan gebied
 Gebied waar volksstemming zal worden gehouden
 Oostenrijk

Opper-Silezië : Oorspronkelijk toegewezen aan Polen. Volgens de wijziging van het Verdrag zal er volksstemming worden gehouden.

dubbelzinnig. Het Politiek Nationaal Comité overhandigde aan *Wilson* een adres, waarin wordt aangedrongen op de revisie van het verdrag van 1839, overeenkomstig de beginselen van de vrijheid der volken om over zichzelf te beslissen, vrije toegang tot de zee en een plebisiet in Limburg onder controle van den Volkerenbond.

President *Wilson* heeft nu ten slotte zijn bezoek aan België gebracht. Hij werd in het parlement ontvangen, bij welke gelegenheid *Hijmans* eene rede hield, waarin hij zeide, dat België krachtig zou streven naar waarborgen voor zijne economische ontwikkeling.

LUXEMBURG. De Kamer behandelde het economische referendum. De Luxemburgsche delegatie is door den Raad van Vier in tegenwoordigheid van den Belgischen Minister *Hijmans* ontvangen. De Minister van Staat gaf den wensch van het Luxemburgsche volk te kennen om de autonomie te handhaven en een economisch verdrag te sluiten met Frankrijk en België.

DUITSCHLAND. De Duitsche troepen trokken zich uit Lettland en Littaunen terug en zullen worden aangewend om de orde in West-Pruisen en Noord-Sleeswijk te handhaven. Van de grens van Opper-Silezië werden reeds lang nieuwe Poolsche oorlogstoebereidselen gemeld; zoo werden loopgraven en versterkingen langs de grens aangelegd. De Polen gingen er toe over, spoorbruggen en spoorbaanvakken op te blazen in de buurt van Cosel en Oppeln; tusschen Bromberg en Hohensalza hadden Poolsch-Duitsche vijandelijkheden plaats. De Amerikaansche schepen, die te Danzig liggen met levensmiddelen ten bate van de Polen, worden niet gelost, daar de Polen in strijd met de overeenkomst de Duitsche spoorwegwagens achterhouden, die vroegere zendingen naar Polen vervoerden. De Amerikanen verklaarden geen levensmiddelen te zullen zenden, alvorens de kwestie opgelost is en de schepen ontladen zijn.

In de Paltz werd beproefd eene zelfstandige republiek uit te roepen, welke poging echter mislukte door gebrek aan sympathie van de bevolking. In de groote steden van de Paltz hadden betoogingen plaats ten gunste van Duitschland en tegen de vorming van eene zelfstandige republiek. De verwachting, dat binnenkort meerdere dergelijke pogingen gedaan zouden worden, bleek niet ongegrond, want al ras greep te Wiesbaden een zekere *Dr. Dorten* naar de macht en riep de onafhankelijke republiek Rijnland uit. Aanvankelijk heette het, dat men de toestemming en medewerking van de rijksregeering wenschte en dat er voor deze beweging sympathie was te bespeuren in de groote steden Mainz, Coblenz, Wiesbaden en Spier, doch weldra bleek, dat de poging tot deze afscheiding hoofdzakelijk uit Fransche bron kwam en dat *Dr. Dorten* nergens eenig succes bereikte.

Door de voorloopige regeering van *Dr. Dorten* te Wiesbaden werd eene boodschap tot de vredesconferentie gericht. Eveneens zond *Dr.*

Dorten een telegram aan den Minister-President te Berlijn om medewerking en erkenning. Als antwoord werd tegen den leider en zijne medewerkers een bevel tot inhechtenisneming uitgevaardigd wegens hoogverraad. De afgevaardigden uit het Rijngebied protesteerden tegen de pogingen tot afscheiding van het Rijngebied en tegen de Fransche intriges; de bevolking verwijderde de proclamaties, die de Fransche officieren deden aanplakken. Onder den druk van de Franschen moesten echter de nieuwsbladen de proclamatie van de republiek Rijnland opnemen. Ebert zond een protest aan de Fransche regeering inzake de stichting van de Rijnrepubliek onder begunstiging van het Fransche opperbevel. In het bezette gebied werd eene proteststaking georganiseerd naar aanleiding van de stichting der republiek Rijnland, doch deze staking werd voorkomen door de bedreiging der Amerikanen en Engelschen met deportatie naar het onbezette gebied van Duitschland. De rechterlijke autoriteit, die met het onderzoek tegen Dr. Dorten is belast, heeft van het Fransche militaire gezag bevel gekregen, tegen Dorten niets te ondernemen. Aan de politie werd te kennen gegeven, het bevel tot inhechtenisneming niet uit te voeren; voor het verhoor bij den rechter van instructie bleef Dr. Dorten wijselijk weg.

In Beieren had de vorming van een coalitieministerie plaats en werden burgerwachten opgericht ter voorkoming van gewapend oproer, plunderingen en diefstal. Te München brak eene staking in de metaalindustrie uit, die zich over geheel Beieren uitbreidde. Te Berlijn hebben regeeringstroepen een optocht van betoogende oorlogsinvaliden met mitrailleurvuur belet. Daarentegen verliep de proteststaking voor de terechtstelling van Levin zonder incidenten.

Volgens het verslag van het socialistisch partijbestuur nam de partij door de revolutie aanzienlijk toe. In de landdagen hebben de sociaaldemocraten in het geheel 713 vertegenwoordigers tegen 231 in 1914.

Noske verklaarde, dat de door de Entente toegestane sterkte van 100.000 man troepen ten eenenmale onvoldoende was om den binnenlandschen toestand rustig te kunnen houden. Het toegestane contingent is dan ook voor de eerste tijden op 200.000 man gebracht. Verder bepaalde Noske, dat vergaderingen in de open lucht niet meer zullen worden toegelaten. Bij het verleenen van toestemming voor vergaderingen in lokalen zal streng worden toegezien.

Het Pruisische Staatsministerie verklaarde, dat de Arbeidersraden geen reden van bestaan meer hebben.

De spanning omtrent de vraag van het al of niet onderteekenen van het definitieve vredesverdrag was groot, te meer daar de partijen zelf zeer verdeeld waren. Gedurende de besprekingen in de Nationale Vergadering te Weimar heerschte dan ook groote onzekerheid omtrent de eindbeslissing. De Duitsch-nationalen waren eenstemmig tegen onderteekening, doch ook bijna de geheele democratische partij. Het centrum, hoewel zeer verdeeld, stemde ten slotte voor onderteekening, onder voorbehoud ten opzichte van de uitlevering van den keizer en

van de schuldvraag. Ook onder de sociaal-democraten heerschte groote verdeeldheid; de mededeelingen van den Minister van Oorlog *Noske* over de gevolgen van het niet onderteekenen schijnen echter de meerderheid tot onderteekenen te hebben doen besluiten. Ten slotte waren alleen de onafhankelijke socialistten eenstemmig voor de onderteekening.

Eene nota met compromis voorstellen naar Versailles werd op het laatste oogenblik ingetrokken uit vrees, dat dit heropening der vijandelijkheden zou ten gevolge hebben.

Ten slotte besloot de Nationale Vergadering 22 Juni met 237 tegen 138 stemmen en 5 onthoudingen de regeering te machtigen, het vredesverdrag te onderteekenen. Hiermede was natuurlijk de beslissing gevallen; de poging van het nieuwe kabinet om bij de Entente nog verandering te krijgen in de schuldvraag en de uitlevering van den keizer en van andere invloedrijke Duitschers was van den aanvang af vruchteloos en werd beantwoord met den eisch der Entente om binnen 24 uur een definitief „ja” of „neen” te zenden.

Naar aanleiding van de besprekingen over het vredestractaat trad het kabinet *Scheidemann* 20 Juni af, wegens principieele meningsverschillen van de leden. President *Ebert* ondervond groote moeilijkheden bij het samenstellen van een nieuw kabinet. Ten slotte slaagde *Bauer* er in 21 Juni een kabinet te formeeren, bestaande uit sociaal-democraten en democratische katholieken, waaronder *Erzberger* als Minister van Financiën. Verschillende Ministers van het afgetreden kabinet gingen in het nieuwe over, dat als volgt werd samengesteld:

President van het Rijkskabinet *Bauer*. Rijkminister van Buitenlandsche Zaken *Herm. Müller*. Rijkminister van Binnenlandsche Zaken *Dr. David*, tevens plaatsvervangend Min. president. Rijkminister van Financiën *Erzberger*. Rijkminister van Economie *Wissell*. Rijkminister van Arbeid *Schlicke*. Rijkminister van Schatkist *Mayer*. Rijkminister van Posterijen *Giesberts*. Rijkminister van Verkeer, belast met Min. v. Koloniën *Dr. Bell*. Rijkminister van Nationale Verdediging *Noske*. Voeding *Schmidt*. Justitie nog vacant.

Ook de Deutsche delegatie te Versailles onder Graaf *von Rantzau Brockdorf* trad tengevolge van de gevallen beslissing af.

DUITSCH-OOSTENRIJK. De overhandiging van de vredesvoorwaarden liet lang op zich wachten; ten slotte deed de secretaris van de Vredesconferentie door een persoonlijk bezoek bij Staatskanselier *Renner* mededeeling van het uitstel van overhandiging. Na ontvangst der voorwaarden reisde *Renner* naar Weenen af. De verontwaardiging bij het bekend worden der voorwaarden was algemeen. De beurs te Weenen werd tijdelijk gesloten, er hadden veel manifestaties plaats. De Duitsch-Oostenrijksche Nationale Vergadering, in buitengewone zitting bijeengekomen, protesteerde tegen de voorwaarden van *St. Germain*. De Bond van Industrieelen besloot tot uitvaardiging van een

manifest, waarin verklaard wordt, dat onder invloed van den te sluiten vrede industrieele productie onmogelijk zal zijn. De grens tusschen Oostenrijk en Italië zal nu loopen als volgt: van af de oude Oostenrijksch-Zwitsersche grens naar Klopaieeitz, over den top van de Dreiherrnspitze, tusschen het dal van de Inn en de Adagio naar het Zuid-Oosten tot Marckkinkel. Dan langs het dal van de Drave en Adagio, over de Helmspitze, langs de plaatsen Wannbach-Ambach, Oost-zuid-oostelijk tot Osternig op ongeveer 9 K.M. ten N.W. van de Tarmis; tusschen het dal van de Drave en Sextenbach de Prave en Tagliamento naar het Zuiden en dan zuidwestelijk naar ongeveer 2 K.M. ten Westen van Thorl. Verder loopt de grens tusschen de Gail en de Gallitz en naar het Oosten tot de hoogte Peo, vervolgens over een punt van de Gallitz ten Z. van de stad Thorl naar de Cabinberg. In het algemeen volgt zij dus de waterscheiding tusschen Inn en Drave en in het Zuiden de rivieren van Lombardije. De nieuwe grens zal langs de Brenner loopen en laat het Sextendal bij Italië; Zuid-Tirol met Bozen en Meran komt bij Italië, wat eene groote betooging van eenheid van Tirol ten gevolge had.

De Servische en Sloveensche troepen trokken de Drau over en bedreigden Klagenfurt, dat om erger te voorkomen door Ententetroepen bezet werd, evenals Pressburg met omliggende plaatsen.

In Weenen hadden communistische onlusten plaats die geen blijvende gevolgen hadden, maar waarbij dooden vielen.

De voedseltoestand bleef nog steeds zeer kritiek.

HONGARIJE. De succesvolle krijgsvrictingen tegen de Tjsecho-Slowaken werden voortgezet. In het N.O. werd de Ondava bereikt en plaatsen als Eperjes, Kaschau en Schemnitz, allen diep in Slowakije, vielen in Hongaarsche handen, die daarvan wederom gebruik maakten om de sovjetrepubliek in Slowakije uit te roepen.

Ook de Roemenen moesten eenigszins terugwijken en hunne verbinding met de Tsjechen werd verbroken.

In Hongarije herleefden onder den indruk van het militair succes de oude militaire maatregelen weer en werd allereerst de dienstplicht wederom uitgebreid buiten de vakverenigingen.

De vredesconferentie te Parijs, opgeschrikt door dezen ongunstigen loop van zaken, zond twee ultimata naar Boeda-Pest met het bevel tot staking der vijandelijkheden. Op het eerste kwam een ontwijkend antwoord, doch na het tweede stelde Bela Kun zich in verbinding met Masarijk om overleg over het staken der vijandelijkheden te plegen, waarin deze toestemde, mits de voorwaarden der Entente, behelzende terugtrekking der troepen, werden nagekomen. Wederom kwamen er berichten over anti-bolsjewistische boerenopstanden uit West-Hongarije.

TSJECHO-SLOWAKIË. Het land maakte in het afgeloopen tijdperk een ernstigen crisis door.

De revolutionaire elementen, bemoedigd door de successen der Hongaarsche sovjettroepen in Slowakië, hebben in vele plaatsen getracht onlusten te verwekken, waarbij de groote ontevredenheid der bevolking over de duurte der levensmiddelen hunne oogmerken begunstigde.

Voedselplunderingen hadden te Praag en verscheidene andere steden plaats, doch de troepen konden overal de orde herstellen.

In Slowakië werd de staat van beleg afgekondigd. Toen echter de Generale Staf zelf openlijk moest erkennen, dat de toestand in dat deel van het land, waar de Hongaren een soort sovjetrepubliek onder een als werkschuw bekend staand arbeider hadden ingesteld, bijzonder zorgelijk was, greep de vredesconferentie in. De Fransche generaal Mitterhausen werd naar Presburg gezonden om het verzet te leiden tegen de Hongaren, en Fransche kleurtroepen worden gereed gehouden. Als gevolg van deze maatregelen verbeterde de toestand echter reeds. In Slowakië werden Komorn en Beuschlosz heroverd. De gemeenteraadsverkiezingen zijn afgelopen en zullen vermoedelijk eenige wijzigingen in de coalitieregeering teweegbrengen. Allerwegen wordt het gemis aan een positief regeeringsprogramma gevoeld.

Met Paderewski werd te Praag overleg gepleegd over Teschen. De Tsjechen blijven de mijnen bij Karwin en de spoorweg Kashau-Oderburg eischen.

ITALIË. Fiume was de twistappel op de Vredesconferentie begeerd door den Italiaanschen landhonger. Vooruitlopende op een eventueel te verleenen mandaat door den Volkerenbond, bezetten Italiaansche troepen de Bagdadspoor van af het knooppunt Atroukarakahaisar tot Vronia. De Italianen beweren op deze wijze het uitmoorden van de niet-Mohamedaansche bevolking te willen voorkomen, indien de Turken de voor hen ongunstige beslissingen der Vredesconferentie vernemen. Ook in het kustland bij Görz rukten Italiaansche troepen op.

De spanning, die eenigen tijd met Frankrijk heerschte, begon te verminderen, nadat de territoriale eischen van Italië hoofdzakelijk zijn ingewilligd.

Er hadden ernstige stakingen plaats, vooral te Napels en Rome, alwaar demonstraties tegen den geweldvrede en tegen Frankrijk plaats hadden. Er werden veel troepen in het stakingsgebied samengetrokken. In Genua lag het geheele openbare leven stil. De staking bij het onderwijs verbreidde zich over het geheele land; de besprekingen tusschen de regeering en het post- en telegraafpersoneel werden afgebroken. Op het Ministerie van Justitie dienden alle beambten hun ontslag in. Al deze storingen waren hoofdzakelijk het gevolg van de algemeene ontevredenheid ontstaan door de voedselschaarste. Orlando kwam uit Parijs over naar aanleiding van den kritieken binnenlandschen toestand. Hij vroeg in de Kamer eene vergadering in comité-generaal om uiteenzettingen te verschaffen inzake de buitenlandsche politiek. Hij stelde de kwestie van vertrouwen. De Kamer verwierp het voor-

stel met groote meerderheid, tengevolge waarvan het kabinet Orlando aftrad. 23 Juni slaagde Nitti er in een nieuw kabinet te formeeren, waarin Tittoni belast is met de portefeuille van Buitenslandsche Zaken. Nu hiermede de geestverwanten van Giolitti wederom tot de regeering zijn geroepen heeft de Italiaansche politiek een nieuw keerpunt bereikt.

FRANKRIJK. Het herhaaldelijk aannemen van moties van vrouwen in de Fransche kamer toont reeds, dat het vertrouwen in het regeeringsbeleid in Frankrijk niet heel hecht meer is. Vooral in de arbeiderskringen is dit vertrouwen tot een bedenkelijk laag peil gedaald. Behalve de ontevredenheid over de duurte voeren zij onafgebroken eene sterke oppositie tegen de politiek van gewapende interventie in Rusland. Naar aanleiding van verbroederingspogingen van Fransche soldaten en matrozen met de Bolsjewiki, waardoor Odessa moest worden ontruimd, werd over deze politiek eene interpellatie in de Kamer gehouden, die wel eindigde in een motie van vertrouwen (met 365 tegen 140 stemmen), de tweede in dit tijdvak, maar niettemin het gevolg had, dat de regeering verklaarde, zonder noodzaak geen troepen meer naar Rusland te zullen zenden.

Overigens werd in Frankrijk de rust ernstig in gevaar gebracht door de uitgebreide stakingen in de mijnen, het transportwezen en diverse andere belangrijke bedrijven. Naast eischen om loonsverhooging en korteren arbeidsduur waren ook politieke oogmerken in het spel. Niet altijd verliep bovendien alles even rustig. Zoo werden te Parijs tramwagens in brand gestoken en in Billancourt vielen zelfs eenige dooden. Aanvankelijk vreesde de regeering bovendien dat verschillende te Parijs legerende troepenonderdeelen niet betrouwbaar zouden blijken, waarom zij belangrijke troepenverplaatsingen gelastte. Omstreeks het midden van Juni eindigden de stakingen. Het persoonlijk onderhoud, dat de stakingleiders met Clemenceau hadden, schijnt hiertoe veel bijgedragen te hebben. Intusschen werden de meeste economische eischen der stakers ingewilligd.

De Vredesconferentie. Aanvankelijk ging na het overhandigen der vredesvoorwaarden het werk te Parijs op de oude bekende wijze voort. Dagelijks communiqué's, wat de Raad van Vier of Vijf hadden behandeld: hoe zij eene samenkomst hadden geweigerd met de vredescommissie van het socialistencongres uit Bern, hoe zij hadden beraadslaagd over de ontevredenheid der kleine naties, die het vredesverdrag door hen mede opgesteld, ongeveer gelijktijdig te zien kregen als de Duitschers, hoe zij samenkomsten met diverse personen hadden toegestaan en hoe Renner, bezorgd over de toestanden in Duitsch-Oostenrijk, op meerderen spoed had aangedrongen, zeggende, dat zijn land de kosten voor zijn verblijf te Parijs niet meer kon betalen.

Daarna begonnen echter de groote beslissingen te vallen. Op 28 en 29 Mei diende de Duitsche vredesdelegatie de Duitsche tegenvoorstellen

in twee deelen in. Het geheele lijvige dossier bestaat in de eerste plaats uit de z.g. Mantelnota. Hierin trachtten de Duitschers allereerst aan te toonen, dat de voorwaarden niet alleen hard en volgens hen onbillijk, doch zelfs onuitvoerbaar zijn.

Zij onderwerpen zich aan het terugbrengen van hun vroeger zoo trotsche leger tot 100.000 man en willen zelfs, om te toonen hoe weinig agressief zij geworden zijn, de geheele oorlogsvloot wel opgeven, waarbij zij vermoedelijk wel hebben begrepen, dat een onbeduidend eskader evenmin waarborgen biedt voor nationale veiligheid als geen vloot en bovendien nog meer kosten. Als ruil voor deze concessie willen zij echter dadelijk toegelaten worden tot den Volkerenbond. Vooral wordt opgekomen tegen gebiedsafstand. Wel wil Duitschland Elsas-Lotharingen, doch slechts na eene volksstemming, afstaan, en ook het Deensche gebied wederom teruggeven, doch aan Polen niet anders dan de zuiver Poolsche gebieden, waarbij Polen dan een op Duitsch gebied liggende vrijhaven wordt toegedacht. Over de vroegere Deutsche koloniën wenscht het het mandaat van den Volkerenbond en voor de Duitschers in Bohemen en Oostenrijk wordt het zelfbestemmingsrecht verlangd.

Ten einde financieel weder eenigermate onafhankelijk te worden, stelt Duitschland een rond bedrag van 100 milliard als eenige schadevergoeding in geld voor, waarvan 20 milliard op te brengen in goud voor Mei 1926. De zelf veroorzaakte schade aan de Fransche en Belgische riviervloot wil zij vergoeden uit de eigen vloot. Ten slotte wordt eene neutrale commissie van onderzoek naar de schuld aan den oorlog voorgesteld en mondelinge besprekingen verzocht.

In het „Memorandum”, dat bij de mantelnota gevoegd werd, worden bepaalde onderwerpen nog nader uitgewerkt. De Volkerenbond wordt meer in het bijzonder behandeld. Protest wordt aangeteekend tegen de inlijving van landstreken bij België zonder volksstemming. Nadere voorstellen voor kolenleveranties aan Frankrijk uit het Saarbekken, dat alsdan geheel bij Duitschland zal blijven, worden uitgewerkt.

De volksstemmingen in Elsas-Lotharingen en Sleeswijk worden behandeld. In de ontmanteling van Helgoland wordt toegestemd, doch tegen den afstand van Memel en verschillende Oost-Pruisische en andere aan Polen grenzende gebieden wordt protest aangeteekend. Hoewel er geen bezwaar wordt gemaakt tegen den afstand der Chineesche en nieuw verkregen Russische gebieden, verwacht Duitschland zijne overige koloniën wederom terug te krijgen. De handelsvloot wil het, na aftrek van schadeloosstelling aan Frankrijk en België, behouden en in eene wereldcombinatie brengen, terwijl de commissie van toezicht op economische zaken mindere en andere bevoegdheden worden toegekend.

Aan Polen wil het geen spoorwegmaterieel leveren.

Duitschland verzoekt de ontruiming van het bezette gebied binnen 6 maanden en de vrijlating der krijgsgevangenen. Ten slotte weigert het de uitlevering van den keizer en andere verantwoordelijke personen.

Dit is de korte inhoud van het „Memorandum”. Verder waren nog eenige bijlagen met opgaven van ingestelde commissies toegevoegd in 3 nota's over de Turksche en Braziliaansche kwesties en die van de Duitsche vermogens in den vreemde.

Nauwelijks was dit lijvig document gepubliceerd of op 2 Juni werden de vredesvoorwaarden voor Duitsch-Oostenrijk overhandigd en spoedig bekend.

In tegenstelling met de voorwaarden, die aan Duitschland werden ter hand gesteld, zijn deze bepalingen verre van volledig. Vele van de belangrijkste punten moeten nog door de Vredesconferentie vastgesteld worden, zoo o. a. de militaire, financieele en herstelbepalingen. Het geheele verdrag, dat uit 11 deelen bestaat, behandelt eigenlijk alleen de grenskwesties, doch deze nog onvolledig, daar de regeling hiervan nog voor het meerendeel aan commissies zal worden overgelaten. Hoewel de keizer niet behoeft uitgeleverd te worden, doen de thans reeds uitgewerkte bepalingen in gestrengheid niet onder voor het verdrag voor Duitschland bestemd. Wanneer alles zoo blijft, zal het land slechts 50 à 60.000 vierkante mijlen groot worden met niet meer dan 6 millioen inwoners.

Op 10 Juni diende R e n n e r reeds voorloopige tegenvoorstellen in. Hij wees op de vermindering van het land, en op de daardoor wegvallende bestaansmogelijkheid. Om de economische zaken beter te kunnen regelen, wil hij thans reeds eene gemengde commissie met de regeeringen der omliggende landen vormen, welke de bevoegdheden der vredesconferentie zou overnemen. Overigens kondigde hij nadere tegenvoorstellen aan en zond sindsdien verschillende nota's over krijgsgevangenen en gebiedskwesties.

Intusschen waren de Duitsche tegenvoorstellen, door de diverse commissies ter Vredesconferentie behandeld. Op 16 Juni werd het eindantwoord der Entente, het definitieve vredesverdrag aan Duitschland overhandigd. Veel veranderingen hebben de Duitsche tegenvoorstellen niet teweeggebracht. In hoofdzaak zal alleen in Opper-Silezië eene volksstemming gehouden worden en het Saardal zal, zoo de bewoners dat wenschen, na 15 jaar aan Duitschland komen, ook al kan dat land de mijnen niet terugkopen. In den breede wordt voorts uitgewijd over de schandelijke rol, door het Duitsche volk en zijne regeerders in dezen oorlog gespeeld.

Aanvankelijk op 5 dagen bepaald, werd het einde van den termijn, waarin een antwoord geëischt werd, gesteld op 23 Juni te 7 uur namiddag.

ENGELAND. Reeds lang zint men in Engeland op middelen om de steeds dreigender wordende kwesties, en wel v.n.l. de Iersche kwestie en het arbeidersvraagstuk, bevredigend op te lossen.

Het Lagerhuis heeft nu het initiatief genomen tot het instellen eener commissie, die zal moeten onderzoeken in hoeverre het instellen van ondergeschikte wetgevende lichamen voor Engeland, Schotland, Ierland

en wellicht ook voor Wales zal mogelijk blijken. Het hoofdmotief was het gemis, dat gevoeld werd, dat er geen Rijksparlement is, hetwelk zich uitsluitend met Rijkszaken kan bezighouden. De talrijke arbeidersgeschillen tracht de regeering nog steeds te bezweren door het instellen van commissies. Intusschen gaat de productie steeds achteruit, hetgeen o. a. blijkt uit de cijfers voor de kolenproductie en worden de eischen van de arbeiders niet minder. In 1913 bedroeg de kolenproductie 287 millioen ton, thans wordt zij op 214 millioen geschat. Het resultaat is dan ook, dat de kolenrantsoeneering nog alvast tot in 1920 blijft bestaan.

Er zijn echter tegenwoordig teekenen, die wijzen op een groeiend verzet tegen deze arbeidersverheerlijking. Zoo schijnen machtige invloeden zich heftig tegen de verwachte nationalisatie der mijnen te zullen kanten, terwijl de middenstand, waaronder ook de doctoren, zich tot eene geduchte macht aaneensluit als middenstandsbond. Groote moeilijkheden zijn nog te wachten. Zoo o. a. in de machine- en scheepsbouw-industrie, waar tegen den eisch om loonsverhooging eene loonsverlaging werd ingesteld.

Sir Auckland Geddes komt aan het hoofd van het departement van Handel. Van arbeiderszijde tracht men hoe langer hoe meer politieken dwang te ontwikkelen. Zoo heeft o. a. de machtige Driebond gedreigd met eene algemeene staking, ingeval o. a. de wet op den dienstplicht niet ingetrokken en de vijandelijkheden in Rusland niet gestaakt werden. Van de ontevredenheid der Londensche politie, die bereid bleek voor hare eischen te staken, tracht de Bond gebruik te maken om samenwerking tot stand te brengen, hetgeen natuurlijk eene ernstige bedreiging der orde kan worden.

De parlementaire groep der Engelsche arbeiderspartij heeft in een manifest hare ontevredenheid met het vredecontractaat betuigd. Vooral de nieuwe grensregelingen worden gelaakt. In het leger kwamen wederom wanordelijkheden voor. Zoo weigerden o. a. te Plymouth 1500 soldaten, na langdurige afwezigheid uit het verre Oosten terugkeerende, voor 10 dagen in quarantaine te gaan, hetgeen ten slotte werd goedgekeurd en waarvoor de aanstichters niet gestraft werden. Gedemobiliseerden veroorzaakten relletjes te Londen, terwijl Canadeesche soldaten zelfs hun kamp verbrandden om hunne ontevredenheid over de langzame repatriatie te kennen te geven.

Door het veelvuldig voorkomen van vechtpartijen tusschen Engelsen en kleurlingen heeft de regeering besloten, zooveel mogelijk alle vreemdelingen naar huis te zenden; kleurlingen van Engelsche nationaliteit zal men trachten weg te krijgen door hun overtocht te betalen en hen van eenig geld te voorzien. Om betere controle uit te kunnen oefenen, heeft de Engelsche admiraliteit de wereldzeeën in 9 invloedssferen verdeeld, waarheen dan Britsche eskaders zullen worden gezonden. Die controle heeft echter, althans in eigen havens, weinig uitgericht bij de bewaking der geïnterneerde Duitsche vloot. Op bevel n.l. van den bevelvoerenden Duitschen admiraal von Reuter werd

vrijwel de geheele vloot tot zinken gebracht, in de meening, dat de wapenstilstand was geëindigd. Of men hier te maken heeft met eene daad van kwade trouw valt nog niet uit te maken. Dat de bewaking alleszins onvoldoende was, is echter duidelijk en heeft in het geallieerde buitenland veel ontstemming gewekt.

Lloyd George beleeft weinig genoegen van zijne toestemming aan Iersch-Amerikanen om Ierland te bezoeken. Hun uitgebreid rapport was eene lange ernstige beschuldiging tegen het Engelsch bestuur, vermoedelijk echter sterk overdreven voor interne Amerikaansch politieke doeleinden. Met dat al heeft het de Engelsche regeering zeer ontstemd: in een rapport weerlegt zij de meeste punten van de Amerikaansche beschuldiging. Maar in Ierland was het natuurlijk olie op het vuur. Overall neemt de onrust weer toe; in Dublin hadden bloedige botsingen met de politie plaats en Lord French schijnt het vertrouwen ook geheel verloren te hebben. Gravin Markievics, het Sinn-Feinsche parlamentslid, werd wegens opruiing voor vier maanden in de gevangenis opgesloten. De Valera zet intusschen in Amerika onvermoeid de pro-Iersch propaganda voort.

Op 10 Juni eindigde de staking in de Suez-kanaalzone. Op Malta kwamen onlusten voor, die spoedig werden bedwongen; niet echter, dan nadat eenige dooden waren gevallen.

In Zuid-Afrika worden naast bolsjewistische drijfverijen, die o. a. te Johannesburg tot onlusten leidden, diverse vrijheidsbewegingen voortgezet. De eisch van gelijkstelling der kleurlingen veroorzaakt veel onzekerheid en gaat vrijwel lijnrecht in tegen de onafhankelijkheidsbeweging van Herzog, die met zijne delegatie door Lloyd George werd ontvangen, doch aan wien werd medegedeeld, dat, daar hij de geheele bevolking niet vertegenwoordigde, er geen medewerking der Britsche Rijksregeering te verwachten was. Over Nederland keerden de leden der delegatie naar Zuid-Afrika terug.

In Indië is de toestand vrij kritiek geweest. De aanval der Afghanen, die aanvankelijk eenig succes hadden en de algemeene drang naar meer aandeel in 'slands regeering, gepaard gaande aan een oplevend godsdienstig bewustzijn, noopte den Minister van Koloniën in het Lagerhuis te verklaren, dat de toestand in Britsch-Indië ongerustheid baarde. Intusschen kwam echter de aanval van den Emir tot staan en werden zelfs toebereidselen tot een wapenstilstand getroffen en kon de staat van beleg in verscheidene streken van Indië opgeheven worden.

In een ander deel van het groote Britsche Rijk, in Canada, moest de staat van beleg wegens het voortduren der bolsjewistische staking te Winepeg worden ingesteld. De orde werd door een in der haast geformeerde burgerwacht gehandhaafd en de leiders der stakers werden door de regeering in hechtenis genomen. Voorloopig breidt de staking zich niet uit en schijnt zij zelfs te verlopen

Op 15 Juni landde Kapitein Alcock in Ierland na met succes in

ruim 16 uur de vlucht over den Atlantischen Oceaan van New-Foundland naar Europa te hebben volbracht.

RUSLAND. De krijgskans was deze maand zeer afwisselend.

In het Noorden bleef het voordeel aan de Ententestrijdkrachten, die thans zooveel mogelijk door Russische vrijwilligers vervangen worden. Zij bereikten het Onegameer en rukten met veel succes langs de boorden van dat meer naar het Zuiden. Ook maakten de Finnen en de Russische troepen onder Judenitsj vorderingen in de richting Petrograd. Petershof en Krasnaja Gorka tegenover Kroonstad werden genomen. Op 18 Juni torpedeerde de Britsche strijdkrachten het bolsjewistische slagschip Slava. Petrograd zelf is echter tegen de verwachtingen in nog steeds niet gevallen.

Koltjak, die tot nog toe het meeste succes had, had echter met belangrijke tegenslagen te kampen. Zijn noordelijke vleugel wist nog eenige vorderingen in de richting van Sarapol te maken, maar het centrum en vooral de linkervleugel moesten honderden kilometers terugtrekken. Oefa en daarmee belangrijke voorraden gingen verloren. Ook in het Transkaspisch gebied schijnen de bolsjewistisch gezinde elementen eenig succes gehad te hebben. Plaatsen als Mey en Koesj vielen in hunne handen.

Denekin daarentegen, die in den laatsten tijd behalve in den Kaukasus weinig succes had, wist eenige belangrijke vorderingen te maken. Zoo kwam hij 100 mijl voorbij Tsaritsin aan de Wolga vooruit, bezette het steenkoolbekken der Donets en zijne kozakken maakten zich van de haven Miriopol aan de zee van Azof meester. Dat meer naar het Z.W. en bij Sebastopol in de Krim niets werd bereikt, moet voornamelijk worden toegeschreven aan de bolsjewistische onlusten der Fransche matrozen. De geheele Fransche vlootafdeeling moest wegens die gebeurtenissen worden teruggehaald.

Deze maand is ter vredesconferentie druk gesproken over de erkenning van Admiraal Koltjak. Allereerst werd deze afhankelijk gesteld van eenige voorwaarden, o. a. bijeenroeping eener constituante, tijdelijk die van 1917, erkenning der Russische staatsschuld en van de nieuwe randstaten. Koltjak's antwoord was alleszins bevredigend, hoewel hij de Constituante van 1917 niet bijeen wilde roepen, aangezien die volgens hem onder den druk der bolsjewisten was gekozen. Hoewel hij Polen volledig erkende, maakte hij eenig voorbehoud bij de andere randstaten. Door zijne militaire tegenslagen echter bevreesd geworden, heeft de Raad van Vijf hem steeds nog niet erkend, hoewel hem alle materiele steun werd toegezegd.

POLEN. Blijkens de verklaringen van Paderewski zijn de Polen niet ontevreden met de resultaten der vredesconferentie, hoewel zij zich reeds bij voorbaat tegen een mogelijk ongunstig resultaat der

volksstemming in Opper-Silezië organiseeren. De Poolsche vrijwilligers in Posen werden reeds bij het geregelde Poolsche leger ingelijfd.

Ingevolge aanwijzingen der vredesconferentie tracht P a d e r e w s k i zich met M a s a r i j k te verstaan over Teschen en bracht hij met dit doel een bezoek aan Praag. Aan den wensch der Ententemachthebbers om de krijgsverrichtingen tegen Oekrajina te staken, wordt echter slecht voldaan. Het thans geheel naar Polen overgebrachte leger van H a l l e r wordt uitsluitend in Oost-Galicië gebruikt, waar de Polen een hun vriendschappelijk gezinde Coalitieregeering trachten te formeeren. Het leger zou blijkens Duitsche berichten bestaan uit 70.000 man, 200 veldstukken, 80 stukken zwaar geschut en 150 tanks met bedieningsmanschappen.

In Wolhynië schijnen de bolsjewistische troepen aan de Polen veel last te veroorzaken. Met de Roemenen werd eene verbinding tot stand gebracht. De binnenlandsche politiek is thans gericht op de instelling van een maximumgrondbezit, waartegen vooral de grootgrondbezitters, de feudale adel, oppositie voert.

De uitingen der Poolsch-Joodsche afgevaardigden over den ellendigen toestand der Joden in Polen schijnt meer indruk in het buitenland te maken dan op de Polen, die blijkbaar nog niet voldoende tegen pogroms optreden.

OEKRAJINA. In de Oekrajina is de toestand buitengewoon verward. Het z. g. geregelde regeeringsleger onder P e l j w a staat bij de Galicische grenzen met het front naar het Oosten tegen de opdringende bolsjewiki. Er werden eenige successen behaald en Kamanetz Podolsk werd voldoende tijdig veroverd om de regeering daarheen te kunnen brengen. Achter P e t j u r a 's leger toch opereeren Polen en Roemenen, die zich tusschen Kolomea en Stanislav reeds vereenigd hebben

In de overige streken van het land strijden verschillende afdeelingen eveneens tegen de bolsjewiki o a. om Kief en in de Krim onder Generaal Gregorief, die tijdens de verovering van Odessa op de Entente nog aan den kant der sovjettroepen streed. Trouwens het verschil schijnt slechts zeer gering te zijn. Met Roemenië werden de betrekkingen verbroken. Te Parijs drong de Oekraïnsche missie bij den Raad van Vijf aan op staking der vijandelijkheden en bezetting van het betwiste Galicische land door Ententetroepen of Tjechen.

OOSTZEELANDEN. In de Oostzeelanden treedt thans, nu het bolsjewistische gevaar met de herovering van Riga door de Letten en Balten, eenigszins schijnt verminderd te zijn, een toestand van verwarring in. Aanvankelijk op 8 Mei kondigde E r z b e r g e r de terugneming der Duitsche troepen in eene nota aan de Entente aan. Op 25 Mei weigerde Generaal N u d a n t namens de Entente zulks goed te vinden. E r z b e r g e r erkende echter deze weigering niet. Inmiddels werden ge-

vechten tusschen Duitschers en Esten gerapporteerd, terwijl de Letten juist op het blijven der Duitschers prijs stelden en dit tevens te Berlijn verzochten. Het resultaat is echter, dat de Duitschers zullen worden teruggenomen.

De Letsche regeering, nu ernstig bevreemd voor de Esten, die alles zins uitmunten door hunne organisatie en militaire prestaties, protesteerde hevig tegen de bezetting van deelen van Letland, o. a. Wolmar, door de Esten. Deze laatste bezetten Pskof.

Te Reval werd de Estlandsche Republiek uitgeroepen.

De Letten heroverden Wenden.

In Litauen werd een minister voor Joodsche aangelegenheden benoemd.

FINLAND. De regeering hief het uitvoerverbod op voor planken, brandhout, cellulose, houtpap, bordkarton, boter en kaas, zoodat de handel met het buitenland weer kan beginnen. Te Stockholm werd eene nota overhandigd betreffende de Aalandsgroep in antwoord op de Zweedsche nota van November 1918. Finland verklaart daarin, dat het bezit van de Aaland-eilanden noodzakelijk is voor de strategische beveiliging van Finland.

Met Nederland werden diplomatieke betrekkingen aangeknoopt.

NOORWEGEN. In de Noorsche sociale partij is eene scheuring ontstaan.

ZWEDEN. Te Stockholm is eene werkgeversconferentie gehouden. Een der punten van bespreking was de kwestie van gemeenschappelijk optreden in de huidige arbeidsconflicten.

Ook Zweden weigerde aan de eventueele blokkade van Duitschland mede te doen.

De regeering liet door haar gezant te Helsingfors eene antwoordnota op die der Finsche regeering van aanvang Juni overhandigen. Hierin wordt er op gewezen, dat voor Zweden de kern van de Aaland-kwestie is: de rechtmatige en op het beginsel van het zelfbeschikkingsrecht gegronde eisch der bevolking, zelf over haar lot te beslissen. Zweden acht het daarom onmogelijk, het Finsche voorstel betreffende de Zweedsche politiek op de Aalands-eilanden aan te nemen.

De linksche socialisten in Zweden namen eene resolutie aan, waarbij zij zich geheel bij het Bolsjewisme aansluiten.

ZWITSERLAND. Evenals in de meeste neutrale landen wordt in Zwitserland het streven steeds sterker om de internationale economische positie van het land meer zelf te regelen en wederom bevrijd te worden van de diverse contrôlemaatregelen, door de oorlogvoerenden ingesteld. Als eerste gevolg hiervan is te vermelden, de opheffing van de verdragen met Duitschland. Thans verzocht de regeering aan de Entente medewerking, ten einde de S. S. S., de Zwitsersche N. O. T.,

te kunnen liquideeren. Tegelijk besloot zij een weigerend antwoord te geven op het verzoek der geassocieerden, mede te werken bij het eventueel wederom herstellen der blokkade, ingeval Duitschland weigeren mocht de vredesvoorwaarden te teekenen. Met Duitschland werd een nieuw economisch verdrag gesloten, waarvan de bijzonderheden nog onvoldoende bekend zijn. Amerika zegde 120.000 ton steenkolen voor de spoorwegen toe.

Over de aansluiting van Vorarlberg zal vermoedelijk eene volksstemming plaats vinden.

In den avond van 13 Juni hadden te Zürich tijdens eene demonstratie ter eere van de nagedachtenis van Rosa Luxemburg ernstige onlusten plaats, waarbij verschillende gewonden vielen en de autoriteiten het noodig oordeelden, een gevangen genomen arbeiderssecretaris wederom in vrijheid te stellen.

Blijkbaar bevreesd voor eene herhaling dezer wanordelijkheden, heeft de Bondsraad op 23 Juni den dag, waarop de beslissing in zake de vredesonderteekening zal vallen, met het oog op mogelijke revolutionaire bewegingen in Duitschland, troepen opgeroepen, ten einde de Noordgrens beter te kunnen beschermen en afsluiten.

SPANJE. Ook Spanje had een kabinetscrisis.

Bij de verkiezingen voor de Cortes behaalden de conservatieven eene aanmerkelijke meerderheid. De partijgenooten van Maura en Cierva zijn van minder dan 50 tot op bijna 100 zetels vermeerderd. De republikeinen en syndicalisten hebben eveneens eenige zetels gewonnen. De reformisten gingen in sterkte achteruit. Spanje erkende de onafhankelijkheid van Tsjecho-Slowakije.

PORTUGAL. De berichten, dat de president, admiraal Canto Castro, afgetreden zou zijn, bleken voorbarig te zijn. Er dreigt eene algemeene werkstaking.

KONINKRIJK DER SERVIËRS, KROATEN EN SLOWENEN. De nieuwe staat, die thans door Frankrijk eveneens werd erkend, wil zich nog steeds niet neerleggen bij de Compromisvoorstellen, die door de Vredesconferentie werden gedaan, ten einde de Italiaansche en Servische eischen en belangen met elkaar in overeenstemming te brengen. Servische tegenvoorstellen werden aangekondigd.

De regeering schijnt zelfs den invoer van Italiaansche waren te beletten.

De Fransche troepen werden uit Belgrado teruggetrokken.

BULGARIJE. De onrust, veroorzaakt door de vrees voor even harde vredesvoorwaarden als de vroegere bondgenooten neemt wederom aanmerkelijk toe en uit zich in de vorming van benden Komitadzjs, die

dikwijls met succes de Ententetroepen bestrijden en vanuit hinderlagen overvallen.

Blijkbaar om erger te voorkomen heeft Generaal Franchet d'Esperey thans gelast, de sluitsukken van alle kanonnen naar Konstantinopel te doen overbrengen, terwijl verschillende Bulgaarsche regimenten ontbonden zullen worden.

ROEMENIË. Uit dit land weinig nieuws over het reconstructiewerk, dat langzaam vordert en gepaard gaat met krijgsvruchtelingen tegen bolsjewistische elementen in Hongarije en de Oekrajina.

Tot het aankopen van levensmiddelen, die nog steeds zeer schaarsch en duur zijn, verleende de Canadeesche regeering een crediet van 25 miljoen dollars.

De Koning, vergezeld van de Koningin, bezochten Transsylvanië en werden te Kronstadt gehuldigd.

GRIEKENLAND. De processen tegen de vroegere kabinetten van Skoeloedis en Lambros werden door het Hooggerechtshof verdaagd. Tegelijkertijd doen geruchten de ronde, dat de aanhangers van ex-koning Konstantijn naar eene verzoening streven.

Intusschen werden plannen gemaakt voor eene grootsche hulding aan Venizelos in het Stadion op oud-Grieksche wijze, door aanbieding van den gulden krans van olijfbladeren. De zittingstermijn der Kamer werd vanaf Mei met 6 maanden verlengd.

TURKIJE. Op 11 Juni kwam de Turksche vredesdelegatie te Vauresson aan. Nog steeds echter is niet beslist, wat de toekomst van het land zal zijn.

In Turkije zelf heerscht groote verbittering wegens de talijke berichten over het voornemen der bewindsmannen te Parijs, Turkije te verdeelen of zooals de Mohamedaansche Turken dat uitdrukken, de Moslins tot eeuwige slaven der ongelooovigen te maken. Eene beweging ten gunste van den heiligen oorlog is overal spontaan ontstaan en uitte zich reeds in relletjes en plunderingen in Christenwijken, zelfs ook in Konstantinopel.

Intusschen beijveren de Grieken en Italianen zich, den buit reeds thans binnen te halen, waarbij zij reeds met elkaar in conflict kwamen. Griekenland meent nl., dat Italië niet het recht heeft de Grieksche Klein-Aziatische kuststreek te bezetten.

De Grieken breidden aanvankelijk hun bruggenhoofd bij Smyrna, welks bezetting hun eenige honderden dooden kostte, naar het N. tot Magnesia en naar het Z. tot Aidin uit.

De Italianen landden troepen in verscheidene kustplaatsen, o.a. in Rodoste, Marmaris, Scala, Nuora, Boedroen, Makra, Adalia enz., terwijl zij zich in het binnenland langs de Bagdadbaan nestelden.

ARMENIË. Uit Armenië komen berichten over een aldaar heerschen- den hongersnood.

ABESSINIË. Eene Abessinische missie kwam den koning van Italië gelukwensen met de overwinning en hem tevens kostbare geschenken aanbieden.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. De actie, die thans door de republikeinen gevoerd wordt tegen Wilson's politiek, welke actie voornamelijk gericht is op de aanstaande presidentsverkiezingen in 1920, dreigt Amerika met Engeland in conflict te brengen. De voornaamste actie is toch gericht tegen het samenkoppelen van vredesverdrag en Volkerenbond en tegen den Bond, zooals hij thans zal worden.

Ten opzichte van het eerste punt werd reeds door de Senatoren Knox en Lodge eene motie ingediend om afscheiding te verkrijgen of anders de ratificatie van het vredesverdrag te weigeren, eene motie, die in den lande echter heftige kritiek heeft uitgelokt. Tegen den Volkerenbond wordt aangevoerd, dat terwijl deze Bond Amerika belleten zal zich uit te breiden, Engeland met zijne uitgestrekte koloniale bezittingen en Dominions slechts belang heeft bij een stabielen toestand. Deze interpretatie van het werk in Parijs verricht, bezorgt de republikeinen reeds de Chauvinistische en pro-Duitsche stemmen. De republikeinsche agitatie tegen de door Engeland gevoerde politiek, ten opzichte van Ierland past reeds in het kader der voorgaande beschouwingen en bezorgt bovendien aan de republikeinsche partij de stem van het groote Iersche element der bevolking

Intusschen gaat de delegatie, die dank zij de toestemming van Lloyd George Ierland heeft kunnen bezoeken, voort met de donkerste voorstellingen te geven over de toestanden in het groene eiland. Hierbij wordt eveneens steeds aangedrongen op eene officieele erkenning der Sinn Fein vertegenwoordigers ter Vredesconferentie. De Senaat nam reeds ten gunste hiervan eene motie aan, waarover men in Engeland begrijpelijkerwijze slecht te spreken is.

Na herhaalde verzoeken heeft Wilson thans verklaard, dat hoewel hij officieel niets ten gunste van Ierland zal kunnen doen, hij officieus ten gunste van de Ieren zal blijven werken. Naast deze ontwerpen zijn er echter tal van andere kwesties, die door de oppositie tegen de regeering worden uitgespeeld. Zoo is men zeer ontevreden geweest over de geheimhouding van het volledige vredetractaat. Zelfs werd eene motie ten gunste van de openbaarmaking in den Senaat aangenomen. De onrust in de arbeidswereld en de vele stakingen, die, evenals de huidige telegraafstaking, dikwijls niet geheel zonder politieke oogmerken blijven, hebben ook de anarchisten steeds driester gemaakt; er kwamen talrijke bomaanslagen op belangrijke personen voor. Daarom bereidt de regeering zeer strenge wetten tegen het

anarchisme voor. Onder verdenking dezer aanslagen werden reeds 14 Russen gearresteerd.

Op het congres van de Amerikaansche Federatie van den Arbeid werd eene resolutie aangenomen, waarbij geweigerd werd, dat de arbeidersorganisaties het bolsjewistisch Rusland zullen erkennen. Bovendien werd het voortaan aan negers toegestaan, behoudens goedkeuring van elke vakvereniging afzonderlijk, zich hierin geheel gelijkgesteld te laten opnemen, eene resolutie, die vooral in de Vereenigde Staten van veel belang is te achten.

De handel en verkeersbedrijven worden geleidelijk wederom vrij gelaten. De scheepvaart zal bovendien van regeeringswege op de minder rendabele lijnen ondersteund worden, waarvoor de gelden gevonden zullen worden door den verkoop der regeeringshandelsvloot. Telegraaf en telefoon komen wederom in particuliere exploitatie.

Bovendien is tegen September eene aanmerkelijke verhooging der invoerrechten aangekondigd. De regeeringsvoorstellen voor het nieuw te vormen vrijwilligersleger zijn teruggebracht tot 21.000 officieren en 400.000 man. Ook de vlootuitgaven zullen verminderd worden. De plannen om de vloot te voorzien van een luchtschepeneskader worden hierdoor in ernstig gevaar gebracht.

MIDDEN- EN ZUID-AMERIKA. In Mexico wederom een tijdperk van vermeerderde onrust. Eenerzijds tracht Carranza erkend te worden door de groote mogendheden, terwijl anderzijds het reeds onzeker is geworden of hij steunt op een voldoende aantal betrouwbare troepen. Intusschen tracht Villa, blijkbaar gesteund door Angeles, verschillende plaatsen te bemachtigen, o.a. Chihiuluce. Gedurende de gevechten werden op Amerikaansch gebied eenige menschen door verdwaalde kogels getroffen. Door Amerikaansche cavalerie, die voor dat doel de Rijksgrens overtrok, werden de aanhangers van Villa daarop meer naar het binnenland gejaagd, waarop de Amerikanen wederom over de grens terugkeerden. Carranza heeft nu bekend gemaakt, dat hij zulks als eene schending van de Mexicaansche souvereiniteit beschouwt. Aguilar, Carranza's schoonzoon, werd intusschen naar Parijs gezonden om de opname van Mexico in den Volkerenbond te bewerkstelligen.

De Japanners schijnen in N. Mexico nieuwe concessies verkregen te hebben.

In Nicaragua heerscht groote onrust over de troepenconcentraties in Costa Rica, men besloot de Vereenigde Staten om bescherming te vragen.

De voorzitter der Braziliaansche vredesdelegatie Epitacio Pessoa werd tot president der republiek gekozen.

In Paraguay stierf de president Manuel Franco.

In Peru hadden wederom ernstige stakingsonlusten plaats, waarbij de staat van beleg moest worden afgekondigd, honderden gewond

werden en ongeveer roo dooden vielen. De rust is thans wedergekeerd en de staat van beleg wederom opgeheven.

CHINA. Onder een der eerste nadeelige gevolgen van de besluiten der vredesconferentie, behoort zeker de groeiende anti-Japansche beweging in China. De beslissing aangaande Shantoeng heeft eene ernstige agitatie tegen Japan doen ontstaan, gepaard gaande met een boycot van Japansche waren. Zooals bij de meeste volksbewegingen in het Hemelsche Rijk ontstaat veelal spoedig gevaar voor alle vreemdelingen; hiervoor wordt thans ook gevreesd, vooral ook omdat door de groote moeilijkheden met de financiën de soldij der soldaten niet meer geregeld kan worden betaald, waardoor soldatenonlusten zouden kunnen ontstaan en waarmede de bescherming der vreemdelingen zou wegvallen.

Aanvankelijk trachtte de regeering de beweging een weinig te stuiten door de leiders, vnl. studenten, in hechtenis te laten nemen, doch eene protestbeweging der Pekingsche bevolking deed haar besluiten de studenten wederom in vrijheid te stellen.

Later werden eenige pro-Japansche ministers en de eveneens aldus bekend staande gezant te Tokio ontslagen. Het parlement aanvaardde de ontslagaanvraag van den president echter niet. Aangezien evenwel de beweging nog steeds niet kon worden beteugeld, nam de Minister-President zijn ontslag.

Amerikanen verkregen spoorwegconcessies naar de Kaspische Zee.

JAPAN Ook in Japan maakt men zich ernstig ongerust over de vijandelijke houding der Chineesche bevolking.

Reeds werden oorlogsschepen naar Kanton gezonden om de Japansche belangen te beschermen.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Amerika (Ver. St. v. Noord-): Een elektrisch oorlogsschip, Int. Rev., April. Transport der Amerikaansche troepen, M. Woch., No. 128. Luchtschepen. Vliegeraanval, M. Woch., No. 138.

Chili: Het Chileensche schietreglement, Int. Rev., Mei.

Duitschland: Wet op de vorming van een voorloopig leger. De laatste ranglijst van het Pruisische leger. Zeppelin-luchtkruiser. Regeling van het commando, Int. Rev., April. Zeppelin-uitgangspunt Nordholz, M. Woch., No. 126. Uitvoeringsbepalingen op de wet tot vorming van eene voorloopige rijksweer. De rest van de vloot. De nieuwe rijksmarine, Int. Rev., Mei.

Duitsch-Oostenrijk: Legerbegrooting 1919 Ontwerp-legerwet, M. Woch., No. 117. Soldatenraden, M. Woch., No. 127.

Engeland: Luchtkustwacht, M. Woch., No. 125. Luchtstrijdkrachten, M. Woch., No. 149. Tanks Engelands aandeel aan den oorlog, Int. Rev., Mei.

Frankrijk: De nieuwe tank voor twee man, M. Woch., No. 117. Vliegerfotografie, M. Woch., No. 118. Trekhonden. Cavaleriepaard, M. Woch., No. 120.

Oostenrijk-Hongarije: De Duitsch-Oostenrijksche legerwet. Het Tschecho-Slowakische leger, Int. Rev., April.

Polen: De organisatie der krijgsmacht, Int. Rev., Mei.

Zweden: Vervanging van zoolleder, M. Woch., No. 118.

Zwitserland: De nieuwe oorlogsbegrooting. De automobielinindustrie Int. Rev., Mei.

Ter aankondiging ontvangen.

Voorwaarts of achteruit? door Dr. D. ROMEYN, Dirig. officier van gezondheid re klasse. Overdruk uit „Het Reddingwezen” April 1919.

Hoefkunde en hoefbeslag. Eerste Deel, door Prof. Dr. H. M. KROON, Directeur van het Instituut voor Hoefkunde der veeartsenijkundige Hoogeschool te Utrecht en Dr. R. H. J. GALLANDAT HUET, Kapitein-paardenarts bij de Rij- en Hoefsmidschool te Amersfoort. *Groningen-Haag*, 1919. J. B. WOLTERS.